een uitgave van de
Vereniging voor Pieters- & Academiewijk en Levendaal-West
www.pieterswijk.nl

HART VAN DE STAD KRANT

IN DIT NUMMER O.M.: *B&W op wijkbezoek • Rinny Kooi • over de kraai • bewoners vertellen: Ben Walenkamp • resultaat enquete wijkvisie • vervolg Rembrandtbrug*

Op de Garenmarkt, foto Buro JP- Fotografie

B&W OP WIJKBEZOEK

Door Marjolijn Pouw Het College van B&W en het bestuur van de wijkvereniging bezochten op 17 november enkele hotspots in onze wijk. Het ging nu eens niet om uitgaansgelegenheden maar om plaatsen waar mensen zich al jaren ergeren aan overlast van vooral foutparkeerders, sluipverkeer, verkamering, evenementen, of een morsig stadsgezicht. B&W willen met deze bezoeken de afstand tussen bestuur en bewoners verkleinen. Het was een geslaagd bezoek, niet in het minst door het goede humeur van alle betrokkenen: *"Het is goed dat jullie dit doen, we hebben het zeer op prijs gesteld"*, aldus de bewoners.

Garenmarkt, Steenschuur en Van der Werfpark

Aart Martin de Jong gaf de aftrap. Hij benadrukte het belang van goede communicatie tussen de wijkvereniging en de gemeente, ook al met het oog op de door B&W gepropageerde burger participatie. "Meer participatie is niet altijd beter", zei burgemeester Henri Lenferink. "Minder mag ook." De Jong noemde de recente overhandiging van het pamflet 'Mooi plein aan … *meer op de volgende pagina* >>

Nummer 151
december 2017
oplage 2700
Redactie Marjolijn Pouw, Charlotte Boschma, Els Olden, Carla van der Poel

De volgende krant verschijnt half april 2018, inlevering van stukken voor 15 maart via info@pieterswijk.nl

vervolg pagina 1 >> … de Garenmarkt' aan wethouder Paul Laudy, dat PAL gefaciliteerd had en wees op andere PAL-activiteiten. Voor de financiering is subsidie nodig: *"Gemeente, schaf deze na de verkiezingen in maart dus alsjeblieft niet af"*, was zijn boodschap. *"Maar ik kom gratis, hoor",* gaf Laudy ten antwoord.

Op de Garenmarkt, foto Buro JP – Fotografie

De op de Garenmarkt geboren en getogen Sonja Wagemans hield vervolgens een vurig pleidooi voor een autovrij Garenmarktplein met veel groen. Het was treurig om te zien hoe die mooie Garenmarkt uit haar jeugd na de sloop van de bebouwing en het dempen van het Levendaal in een naargeestig parkeerplein was veranderd. *"Laat de gemeente er als de parkeergarage klaar is er nou eindelijk eens een mooi plein van maken."* Duovoorzitter Adri Klaassen--die het bezoek 'met Noord Koreaanse discipline' leidde, want de tijd was beperkt en de hoeveelheid problemen groot--wees op de plannen voor een jongeren-hostel aan het Steenschuur. Daar is vergunning voor aangevraagd, maar de laatste jaren zijn er al zoveel studentenappartementen in de buurt bijgekomen, neem het DUWO complex op de Langebrug. Het aantal vluchtige bewoners kan ook te veel worden. Voor het bezwaar van PAL verwees hij naar de website. Verder zou het Van der Werfpark niet aan de pretparkbehoefte opgeofferd mogen worden. Het is een intiem parkje, vol oude bomen met een van de weinige historische standbeelden in onze stad. Daar passen geen grootschalige evenementen bij en ook geen al te open karakter met vrije in- en uitrij mogelijkheden, zoals in het plan voor een opknapbeurt wordt voorgesteld. Laat de hekken dus alsjeblieft staan en herstel het park in zijn oude glorie. Laudy verklaarde dat het besluit om er geen grootschalige evenementen te houden al genomen was.

Van Steenschuur naar Breestraat

In de Breestraat lichtte architect Frank Mulder het plan toe om het vervallen blok Breestraat-Mosterdsteeg-Botermarkt-Choorlammersteeg op te knappen door er huizen en appartementen te bouwen waarbij de huidige gevels blijven staan. Vooral die van Zurloh (1910 red.) met zijn karakteristieke zadeldak. De modewinkel werd in 1970 gesloten. De herenmodeafdeling van C&A, zou erin komen, maar dat ging niet door. Daarna ging het bergafwaarts met het blok. Oudendal project ontwikkeling heeft een plan ingediend voor herstel, maar voor de financiering is de vestiging van Albert Heijn nodig. Die komt er niet zolang er een lantarenpaal in de weg staat, waardoor de bevoorrading in de knel komt. Volgens de burgemeester staat de vergunningaanvrage in december op de agenda, dan wordt het besluit genomen.

Plaatsteeg en Langebrug

In de Plaatsteeg toonde bewoner Koert van der Velde de onlangs gerestaureerde en heropende Brandslangendroogtoren met zijn sedumdak, leiplatanen en plantenbakken die de gemeente gesubsidieerd heeft. Daarvoor dank. Wel jammer dat de het appartementencomplex van DUWO aan een steenwoestijn doet denken. DUWO heeft bomen en groen beloofd, maar is die belofte niet nagekomen. Wat gaat de gemeente doen? Adri Klaassen wees in dat verband ook op de lege plantgaten voor het DUWO-complex. Het probleem is volgens de gemeente dat deze uitgegraven moeten worden, omdat de grond ongeschikt is voor bomen. Wanneer? Dat wordt uitgezocht.

De (illegale) omzetting van huizen in kamers en appartementen is ook op de Langebrug goed te merken. Doorgaans gebeurt het zonder de verplichte onttrekkingsvergunning. Deze wordt dan achteraf verleend. Hoe zit dat? Verkamering is een plaag die niet gestimuleerd maar tegengegaan moet worden. Net als de groeiende fietsenberg. In sommige stege, neem de Plaatsteeg, is er haast geen doorkomen aan. En dan de hangplekken in de buurt met hun lawaai en vervuiling door wildplassen, etensresten en verpakkingen. Er zijn bewoners die 's avonds hun deur niet meer uit durven. Is daar niks tegen te doen? Afsluiting na tienen bijvoorbeeld met een hek en toegang door middel van een pasje?

In de Plaatsteeg, foto Buro JP - Fotografie

De burgemeester zei: "De stad is publiekelijk toegankelijk. Daar kan je niet zomaar mensen uit weren. Welke regels zou je dan moeten stellen? En hoe zou deze kunnen handhaven? "We kennen de plaatsen met veel overlast en nemen maatregelen. Het effect houden we goed in de gaten, het probleem staat regelmatig op onze agenda."

Van Pieterskerkgracht naar Pieterskerkhof
Via de Pieterskerkchoorsteeg ging het naar de Pieterskerkgracht. Bewoner Wim van Leeuwen, die de schoonmaak van het speeltuintje aldaar na de dood van zijn vader voortzet, vertelde hoeveel last bewoners van het nachtelijke uitgaansrumoer hebben. Het hek om het speelplaatsje heeft veel verbeterd en er staan nu ook mooie leiplatanen langs de muur (geadopteerd van de Breestraat toen ze daar weg moesten, red.). Maar de Pieterskerkgracht is een doorloop naar de verschillende studentensociëteiten en de teugels moeten regelmatig aangetrokken worden. Gelukkig wordt er als het nodig is ingegrepen. Het contact met de studentenverenigingen en de wijkagent is goed.
Kamerbewoners hebben over het algemeen geen band met permanente bewoners en trekken zich niks van hen aan. Ouderen en mindervaliden kunnen door alle fietsen niet meer over de stoep en met rollator, stok of rolstoel over de keien is geen genoegen en gevaarlijk ook nog.
Jaap Brüsewitz uit de Pieterskerkstraat laakte de vele, grote evenementen in de stad waarbij je deze niet in of uit kan. Dat je grofvuil gratis door de Milieudienst kan laten ophalen is ook nog niet tot iedereen doorgedrongen. Tenslotte kwamen bewoners van het Pieterskerkhof aan het woord. In de Pieterskerk is veel te doen en dat is mooi voor de instandhouding van het gebouw, maar de hinder neemt ook toe. Er is een vermogen besteed aan het geluiddicht maken van de kerk, maar dat helpt natuurlijk niet als je de deuren wijd open zet. En waarom zijn die enorme vrachtwagens pal voor de deur nog steeds nodig? Ze rijden zich regelmatig klem. *"Wanneer gaat de gemeente over op overslagplaatsen buiten de stad, met kleine, stille, elektrische auto's voor laden en lossen?"*
De burgemeester wees erop dat het college aan de politieke afspraken voor een bestuursperiode is gebonden, en dat deze overslag tot nu toe niet op de politieke agenda stond. Bij nieuwe verkiezingen is nieuw beleid mogelijk, kortom grijp je kans bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2018.
"Maar wat te doen met losgeslagen jongeren die je 's morgens laveloos aantreft in je plantenbak?", vroeg een bewoner. *"Water geven"*, zei Adri Klaasen, waarop het gezelschap op weg ging naar Café 'l Espérance voor de borrel. •

(BEWONERS)INITIATIEF

OPENING BRANDSLANGENDROOGTOREN

Begin oktober opende burgemeester Henri Lenferink de dit jaar door Jelle Verheijen gerestaureerde Brandslangendroogtoren in de Plaatsteeg: *"Brand-slangendroogtoren is het mooiste scrabblewoord dat ik ken"*, verklaarde de burgemeester. Hij voegde eraan toe dat het ook nog eens de gekste toren was die hij ooit van zijn leven gezien had, omdat er een stuk van een muur en een raam van de oude Petruskerk die daar vroeger stond in zijn opgenomen. De na de kruitschipramp in 1836 voltooide Petruskerk brandde in 1933 af en werd niet herbouwd. Op de fundamenten liet de gemeente in 1936 de Leidse brandweergarage bouwen met een werkplaats en droog- en oefentoren. De brandweerkazerne werd in 2014 gesloopt om plaats te maken voor studentenappartementen van DUWO. Ook de toren had eraan moeten geloven, ware het niet dat JelleVerheijen en Alice Clijncke hem adopteerden en het plan 'De Brandmeester' indienden voor behoud. Het werd door de gemeente en de buurt met enthousiasme ontvangen en is nu dus uitgevoerd. De monumentenstatus heeft de toren nog niet maar die zal er ook nog wel komen, zei de burgemeester vol vertrouwen.

Burgemeester, brandweer en de familie Verheijen – Clijncke bij de opening van de Brandslangendroogtoren, foto Sarah Hart

Met zijn mooie, door Atelier Jelle Verheijen ontworpen, tuin er omheen is de toren een rustpunt in de buurt. Hij verbindt het gebied met de rest van de Pieterswijk. Sinds de Plaatsteeg open is kun je weer in een rechte lijn van de Langebrug via de Choorlammersteeg naar de Botermarkt lopen, of een doorsteek maken naar de Boomgaardsteeg. De aanbouw van de toren is te huur als vergaderruimte. In de toren zijn werkstudio's gevestigd voor het architectenbureau en Uturnit, het bedrijf van Alice Clijncke. Je moet wel een goede conditie hebben als je op de bovenste verdiepingen huist, want een lift is er niet. Alles gaat met de trap, de grote dingen gaan via een ouderwetse hijsbalk.

De brandweer was ook bij de opening en haalde herinneringen op aan de tijd dat de Leidse Brandweer nog niet in de Brandweer Hollands Midden was opgenomen. Alice en Jelle en hun kinderen kregen een portret van de toren met brandweermannen cadeau, verpakt in een uit oude brandweerslangen vervaardigde tas. 'De Brandmeester' is genomineerd voor de Rijnlander Architectuurprijs 2017, die op 29 november is uitgereikt. (MP) •

(OUD)BEWONERS VERTELLEN

ELS OLDEN - PIETERS

door Charlotte Boschma

Iedere zaterdagochtend vroeg, wanneer ik koffie drink bij Vooraf & Toe, kom ik Els Olden tegen. Zij leest de krant en drinkt koffie. Ik was verbaasd te horen dat zij

al in de tachtig is, zo energiek, vrolijk en ad rem is zij. Toen zij ook nog in de redactie van de Hart van de Stadkrant kwam, én ik hoorde dat ze tot op hoge leeftijd bij het weekblad Margriet werkte, vroeg ik haar voor een interview.

Els Olden bij Vooraf en Toe op de Botermarkt, foto Charlotte Boschma

Badhoevedorp

Els is de oudste in een gezin met acht meisjes. Ze is geboren in 1931 in Arnhem, groeide tot 1941 op in Renkum. Toen verhuisde het gezin naar Badhoevedorp waar haar vader hoofd van een katholieke school werd. Deze moest hij zelf van de grond af opzetten. Els zegt: "Dat was niet makkelijk. Het was oorlog en er was niets: geen schoolgebouw, geen materiaal. Mijn vader hield school op de zolder van de pastorie en in de garage van de bakker. Hij had ouderwetse, geleende en gekregen schoolspullen. De kinderen in Badhoevedorp gingen in Amsterdam op school en hij moest bij ouders langs om hen over te halen de kinderen op zijn school te doen. Gaandeweg de oorlog vonden de ouders de busrit van Badhoevedorp naar Amsterdam te gevaarlijk en kwamen er meer kinderen bij hem op school. Hij begon met vier klassen. Ik zat in de vierde klas en ging van klas tot klas met hem mee. Vreselijk, drie jaar bij je vader in de klas."

De oudste dochter

Als oudste dochter in het grote gezin kreeg Els natuurlijk veel verantwoordelijkheid. Ze noemt haar jeugd fijn maar ook moeilijk. Het jongste zusje was 14 jaar jonger en ze vond het opgroeien met alleen maar meisjes niet altijd gezellig. Ze had wel veel vrijheid en werd ook snel zelfstandig. Ze zegt daarover: "In 1944 ging ik naar het lyceum in Amsterdam. Van december tot april zat ik thuis: in de Hongerwinter was er geen vervoer meer. Daardoor kon ik, toen mijn moeder op hongertocht naar Overijssel ging, thuis voor de zusjes zorgen, ook voor de kleinste die nog een baby was. Ik liep zeven kilometer heen en zeven kilometer terug om in Amsterdam dextropur voor de fles van de baby te halen. Je deed dat gewoon. Ik zat toen op het lyceum in Amsterdam. Na de oorlog was nog jarenlang alles op de bon en omdat wij zo veel kinderen hadden, hadden we snoep- en tabaksbonnen over. Als ik wist dat een klasgenootje de jongste in een gezin was, vroeg ik aan de moeder of ik bonnen kon ruilen voor kleren voor mijn zusjes. Als ik bij een winkel een rij zag ging ik erachter staan, je wist nooit wat je nog ergens kon krijgen."

Journalistiek

Els wist al vroeg dat ze journalist wilde worden. In die tijd bestond er nog geen journalistiekopleiding, je moest bij een krant beginnen en dan werd je intern opgeleid. Het lukte haar niet een plek bij een krant te krijgen, want ze mochten alleen jongens als leerling aannemen, maar uiteindelijk vond ze een baan bij het weekblad Margriet. Els: "Het eerste half jaar moest ik alleen maar breipatronen overtikken. Iedere dag lag er een stapel handgeschreven breipatronen op mijn bureau. Toen ik 24 was en nog niet genoeg verdiende om op kamers te gaan wonen, besloot ik te gaan varen. Ik had een reportage gemaakt over de hofmeesteressen bij de Stoomvaartmaatschappij Nederland en dat leek me wel wat. Zo kwam ik terecht op de Johan van Oldenbarnevelt, die emigranten naar Australië bracht en op de terugweg repatrianten uit Indonesië ophaalde. Ik werd ingedeeld als verzorgster in een van de kinderkamers, het laatste wat ik wilde. Ik wilde juist aan de kinderkamers thuis ontsnappen. Ik vroeg of ik alsjeblieft iets anders kon doen en toen werd ik in de pantry geplaatst van waaruit je eten naar de zieken bracht en flesjes naar de moeders met baby's." Terug in Nederland ging Els bij de Gidsenbeweging (de katholieke meisjespadvinderij, red.) werken, waar ze het ledenblad en het leidstersblad redigeerde. Twee jaar later ging ze terug naar Margriet, waar ze als souschef de eindredactie deed.

Man Kind Werk

In 1961 ontmoette Els haar man: "Mijn man werd hoofd van de lectuurredactie van alle bladen van de uitgeverij. Ik zag hem en ik wist: dat is hem. We zijn in 1963 getrouwd en gingen in Diemen wonen. Ik bleef werken bij Margriet maar toen in 1964 mijn zoon werd geboren moest ik weg omdat ze, als katholiek bedrijf vonden dat je niet tegelijk kon werken en een kind opvoeden. Maar ik had intussen allerlei rubrieken naar me toe getrokken en die kon ik thuis persklaar maken. Ik bleef net zoveel verdienen en ging dan één keer in de week naar de redactie, met de baby. Ook toen eind 1965 de tweede kwam kon ik blijven werken. Ik ben jaren zo doorgegaan. Het werd wel minder, op het eind had ik alleen nog maar Goud voor uw Brief, de rubriek die ik in 1964 zelf heb opgestart. Die is in 2014 gestopt omdat het gouden tientje dat je voor de winnende brief kreeg te duur werd. Daarmee werd ik op mijn 82ste werkeloos, want voor andere rubrieken moest je vaker op de redactie zijn. Ik vond het vreselijk jammer. Ik heb een gratis abonnement tot het eind van mijn leven, maar het is mijn blad niet meer."

Kennismaking met Leiden

De man van Els ging op een gegeven moment bij Sijthoff in de Leidse Doezastraat werken. Ze verhuisden

van Diemen naar Leiden. De eerste indruk van Leiden was niet positief: "Ik vond Leiden vreselijk, zo armoedig. Ik herinner me mijn kennismaking met Leiden nog goed, ik woonde er nog geen maand. Ik liep met mijn kinderen naar V&D toen mijn dochtertje van drie opeens hard begon te huilen. Ze had een brandplek op haar wang! Twee kleine jongetjes stonden te lachen en eentje gooide een peuk weg. Ik greep de oudste bij z'n lurven en vroeg de omstanders naar het politiebureau. Maar niemand wilde wat zeggen, iedereen keek en zweeg. Toen ben ik met ze naar hun moeder gegaan. Ze woonden op de Hooglandse Kerkgracht, dus daar liep ik met vier huilende kinderen. De moeder deed open en ik zei tegen haar: 'Deze jongen verdient een flink pak slaag, kijk eens wat hij gedaan heeft!' Waarop zij antwoordde: 'Ik sla mijn kinderen nóóit'. Ik was zo overstuur dat ik riep: 'O, dan doe ik het wel' en ik hem een pets gaf. Vervolgens sloeg de moeder mij tegen een geparkeerde auto. Toen ik aangifte deed zei de politie: 'Mevrouw, u kunt blij zijn dat de vader niet thuis was want hij is al 17 jaar werkeloos en had u graag knock-out geslagen'. Die kinderen hadden al eens ergens brand gesticht. Wat zou ervan geworden zijn? Dat was mijn eerste kennismaking met Leiden. Ik ben nu helemaal verzoend met de stad, ik zou niet meer weg willen. Ik geniet van 3 oktober, de reveille en daarna de koraal in het Van der Werfpark. Ik kan de langste uithaal van iedereen zingen bij *Ik heb u lief mijn Nederland!* En in de avond komen kinderen en kleinkinderen haring en wittebrood, hutspot en druiven eten. Helemaal traditioneel!"

De Botermarkt rond 1950, links tegenover de Koornbrug het oude C&A-gebouw, fotograaf onbekend

Nu

Els woont aan de Botermarkt in het oude C&A gebouw. Een prachtig uitzicht over de markt en de Hooglandse kerk. Ze mist het werk nog altijd ("het is een beetje saai") maar heeft het ook naar haar zin: "Ik bridge twee keer in de week, lees veel, kijk naar netflix. Ik heb een Russisch taalmaatje dat ik Nederlands leer. Ik zit iedere ochtend met een krantje en kopje koffie bij Vooraf & Toe. Mijn man is een langslaper en als ik dan om halftien thuis kom heb ik al een paar gesprekjes en gezelligheid gehad. En ik vind het leuk nu mee te werken aan de Hart van de Stadkrant." •

BESTUUR

DNA-PROFIEL EVENEMENTENLOCATIES

Door Jan Demper en Adri Klaassen

In navolging van andere steden wil Leiden evenementenlocaties beschrijven aan de hand van hun DNA-profiel. Het gaat daarbij om aspecten als ligging (bereikbaarheid), fysieke kenmerken (ondergrond of bestaande inrichting), en veiligheid (verkeerssituatie). Op basis van het DNA-profiel kan vervolgens bepaald worden welke evenementen op de betreffende locatie kunnen worden gepland. Betrokkenen (gemeente, bewoners, ondernemers en organisatoren) kunnen dan beoordelen of evenement en locatie bij elkaar passen. Het bestuur van PAL heeft dit jaar aan twee werksessies meegedaan, waarbij die voor het Pieterskerkplein, Van der Werfpark en Doezastraat voor ons op de voorgrond stonden. De Garenmarkt bleef buiten beschouwing omdat de inrichting van het plein na de bouw van de parkeergarage nog niet vaststaat.

Stadhuisplein 1957 Zuiveloptocht, fotograaf onbekend collectie ELO

Tijdens de sessies bleek weer eens dat de meeste organisatoren de mooiste en grootste evenementen het liefste in de binnenstad plannen: "Leiden moet bruisen", tenslotte. Wij dachten: "Als Leiden maar niet gaat gisten." Gelukkig konden we voor de meeste locaties realistische profielen beschrijven. Het ging hier nog maar om de eerste fase, het resultaat van de workshops

wordt verder uitgewerkt door Centrummanagement en beoordeeld door gemeentelijke diensten als politie en brandweer.
Helaas is er nog geen terugkoppeling van de sessies geweest naar de participanten. Jammer genoeg kunnen we u dus de profielen van de voor onze wijk relevante locaties nog niet melden. Op basis van de sessies hebben echter we goede hoop dat verdergaande 'verpretparking' en 'festivalisering' worden ingedamd. U hoort nog van ons. •

(BEWONERS)INITIATIEF

LOKHORSTKERK WINTER- EN VOORJAARSPROGRAMMA

Door Barend Kraal

Het komende seizoen staan er in de Lokhorstkerk (Pieterskerkstraat 1) weer diverse muzikale en culturele activiteiten gepland. Deze zijn vrij toegankelijk, een vrijwillige bijdrage na afloop is welkom.

Practicum Musicae-concerten
Op donderdagmiddag 25 januari is het eerste concert in de seizoenreeks van de Practicum Musicae-verrassingsconcerten. Deze vinden van 17.00 tot 19.00 uur plaats op de laatste donderdagmiddag van elke maand. De verder data zijn: 22 februari, 29 maart, 26 april, 24 mei en 28 juni.

De musici zijn jonge dubbeltalenten die naast hun studie aan de Leidse universiteit studeren aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag.

Geconcentreerde aandacht bij spelers en publiek, foto A.J. Maltenburg

Overige algemene activiteiten
- **Woensdag 17 januari 19.30 – 22.30 uur**: Film met toelichting en gesprek na afloop
- **Dinsdag 20 februari 20.00 uur:** Toneeloptreden "Mens wordt wakker" door pianist/componist & kerkmusicus Jan Marten de Vries, samen met altsaxofoniste Mailin Gruber.
- **Vrijdag 30 maart 19.30 – 20.30 uur**: Muzikale Goede Vrijdagvespers. Deze wordt geleid door ds. Laura van Asselt. Het Collegium Musicum Kamerkoor met pianist David Dekker vertolken onder leiding van Gilles Michels de 'Via Crucis' van Franz Liszt.

Meer programma-informatie is te vinden op www.doreleiden.nl/concerten/ en /nieuws. Daar worden trouwens ook de concerten aangekondigd van andere kamermuziekgezelschappen en kamerkoren die de Lokhorstkerk voor hun optreden gebruiken. •

HISTORIE

STADSUITLEG NIEUWLAND - RAPENBURG

Zes eeuwen stedelijke transformatie III
door Dennis van Veen

Dennis van Veen onderzocht in 2011 voor zijn Master-Opleiding Architectuur aan de TU van Delft zes eeuwen stadsuitbreiding in de Academiewijk en stelde zijn verslag voor publicatie in onze krant beschikbaar. In de afleveringen 149 en 150 vindt u de delen I en II. Ze behandelen de uitbreiding vanaf de Middeleeuwen tot de eerste helft van de 20e eeuw. Deze afleveringen zijn te downloaden van onze website: www.pieterswijk.nl.

Deel III beslaat de periode van 1945 tot 2011. De door Dennis beschreven situatie is intussen veranderd. Het Van der Klaauwlaboratorium is in 2012 gesloopt. Op het terrein zijn herenhuizen en een woontoren gebouwd. Het Doelencomplex en de huizen aan de Reuvensplaats moeten binnenkort wijken voor de

Humanities Campus die de universiteit op het Doelenterrein gaat bouwen (redactie).

1945–2000 Schaalvergroting in het postbellum

Na de Tweede Wereldoorlog nam het aantal studenten van de universiteit explosief toe. Ook de specialisatie binnen de faculteiten, die al in de19e eeuw was begonnen, zette zich door. Daardoor groeiden deze steeds meer uit tot zelfstandige eenheden en ontstonden er concentraties van aan elkaar gerelateerde studies op verschillende plaatsen in de stad. De uitbreiding van de medische faculteit rond 1920 aan de noordzijde van het station, waar later ook het LUMC gebouwd zou worden, was hier een voorloper van. Specialisatie werd in het interbellum nog als een probleem gezien, maar dat was na de oorlog niet meer zo. De ontwikkeling resulteerde allereerst in de bouw van het Van der Klaauwlaboratorium, op de plek waar zich tot dan toe het Zoötomisch Laboratorium uit 1876 bevond. Dit complex bestond uit een markante bakstenen toren aan de Kaiserstraat uit 1957 en een langwerpig transparant gebouw langs de Witte Singel uit 1962. De bouw had indertijd nauwelijks stedenbouwkundige gevolgen, de schaal is te vergelijken met de uitbreidingen in de 19e eeuw. Twintig jaar later was het wel anders.

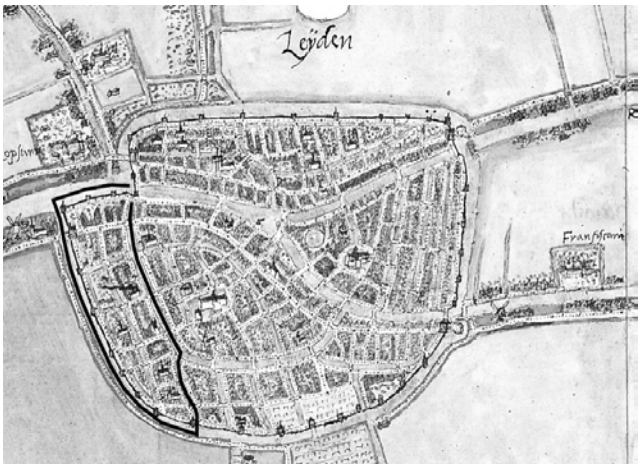

Jacob van Deventer Leiden in 1545, het uitbreidingsgebied is omlijnd (afbeelding Internet)

Doelencomplex

Parallel aan deze academische ontwikkeling liep een belangrijke militaire ontwikkeling. Bij de oprichting van de NAVO na de Tweede Wereldoorlog werd de krijgsmacht gemoderniseerd en gemechaniseerd. Militaire verrichtingen verplaatsten zich van kazernes in de stad naar grootschalige centrale oefenterreinen op de Veluwe. Dat had ook gevolgen voor de Academiewijk. De Doelenkazerne, die na de oorlog als koksschool in gebruik was, verdween uit het stadsbeeld. Op de kaart uit 1958 zien we dat het meest kenmerkende, langgerekte deel is gesloopt en vervangen door nieuwe gebouwen. De meest ingrijpende verandering gebeurde tussen 1978 en 1984, toen de universiteit zich op het Doelenterrein vestigde en aan de Witte Singel. De plannen voor een grootschalig complex voor taal- en cultuur gerelateerde studies op deze plaatsen dateerden al uit de jaren ’50. Ze werden in een zeer hoog tempo uitgevoerd. Aan beide zijden van de Singel werden drie gebouwen neergezet. In 1982 werden op het Doelenterrein het Lipsiusgebouw, de Reuvensplaats en het Johan Huizinga gebouw in gebruik genomen. Aan de Witte Singel werden van 1981 tot 1984 de Universiteitsbibliotheek, het Van Eyckhof, de Van Wijkplaats en het Matthias de Vrieshof gebouwd.

Bij deze transformatie werd de stedelijke structuur van het Doelenterrein doorbroken. De twee eilanden werden samengevoegd, waarbij de verbinding tussen de Doelensteeg en de Witte Singel verdween. In de stedenbouwkundige planontwikkeling is dit niet altijd zo geweest. Er bestonden twee tegenstrijdige voorstellen, die in 1976 leidden tot twee varianten. In de onuitgevoerde variant, gebaseerd op de visie van Ahrens en Kleijer, bleef de verbinding tussen de binnenstad, Doelensteeg en Witte Singel gehandhaafd. De decentrale ligging van de Universiteitsbibliotheek in deze variant gaf de doorslag voor de keuze van de tweede variant, gebaseerd op het voorstel van Van Stigt en Van Kasteel. Daarbij werd de verbinding met de stad en de singel verbroken.

Sterrewacht, fotograaf en jaar onbekend (Baneke archief Sterrewacht Leiden)

De verbindende route die Ahrens en Kleijer in hun voorstel hadden bedacht, hebben ze later in het Lipsiusgebouw architectonisch toegepast. Het gebouw heeft een publiek toegankelijke ‘straat’ op de begane grond, parallel aan de singel. Deze binnenstraat, door de architecten omschreven als ‘een ontmoetingsplaats voor de gehele faculteit’ verbindt collegezalen, practicumlokalen, het voormalige LAKtheater en een centraal restaurant met elkaar. Met een ingang in het verlengde van de Doelensteeg, loodrecht op de ingang aan beide uiteinden van de straat, hebben de architecten geprobeerd om in te spelen op de historische stedenbouwkundige situatie waarbij de eilanden nauw met de stad verbonden waren.

Naast deze nieuwbouw bleef een deel van de kazernes bewaard. Het Arsenaal, dat in de Napoleontische tijd dienst deed als opslagplaats, werd omgevormd tot onderkomen voor Niet-westerse talen. Hierbij werd het oostelijke deel dichtgebouwd en in gebruik genomen als bibliotheek. Het westelijke deel werd bestemd voor werkkamers en collegezalen. De karakteristieke

binnenplaats is daarbij overkapt en ingericht als studiecentrum, voorzien van een interne rondgang zoals bij oude kloostertuinen. Ook de Doelenpoort uit 1645 bleef intact. Na de herinrichting van het Doelenterrein werd op het overgebleven stuk langs de Doelengracht een woningcomplex gebouwd. Daarmee probeerde men de schaalvergroting enigszins te nuanceren en de aansluiting met het omliggende gebied te waarborgen. In zekere zin is dat gelukt, maar de breuk met het verleden valt niet te ontkennen. In krap tien jaar kreeg het gebied een totaal nieuw gezicht.

2000–heden

In tegenstelling tot de grootschalige ingrepen uit de vorige eeuw, toen delen van de stad op de schop gingen, worden er nu alleen nog maar gebouwen gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouw. Restauratie en behoud gebeurt gelukkig ook steeds vaker, zoals bij de Sterrewacht en de kas van de Hortus Botanicus. In 2000 werd in de Hortus naar ontwerp van Hubert-Jan Henket de Wintertuin opgeleverd. De nieuwe kas omsluit het oudste deel van de tuin aan de noordzijde en wordt behalve voor de plantencollectie ook gebruikt als entree en bezoekerscentrum. Niet lang geleden werd in het oudste deel van de Hortus de Clusiustuin ingericht. Vanaf 1933 lag deze aan de overkant langs de Doelengracht. Daar is nu de kwekerij gevestigd. Het overgrote deel van de hedendaagse ontwikkelingen betreft hergebruik, zoals de militaire gebouwen aan het Noordeinde. Na de Witte Poortkazerne in 1990 werd in 2003 ook de Kweekschool voor Zeevaart gerenoveerd. Er zitten nu onder meer een advocatenkantoor in en een architectenbureau. Het plein tussen de gebouwen is opnieuw ingericht, maar dat leidde niet tot een significante verandering van de stedelijke structuur.

Universiteitsgebouwen

De universiteitsgebouwen blijven veranderen. In 2004 werden de hal en het restaurant van het Lipsiusgebouw gerenoveerd. Daarna volgde het Regens Collegii, het voormalig woonhuis bij de manege aan de Kaiserstraat, dat na de renovatie in gebruik werd genomen als klein congresgebouw. Twee jaar eerder was ernaast al Plexus geopend: een centrum met studentenvoorzieningen zoals vergaderruimten, studieplekken en een restaurant. Tussen 2000 en 2009 is ook het Academiegebouw danig gerenoveerd, waarbij de binnenplaats is overkapt en het interieur aangepast. De meest recente transformatie geldt de Sterrewacht. Deze werd van 2009 tot 2011 gerestaureerd, waarbij de deels verdiepte kelder werd verbouwd tot bezoekerscentrum en tentoonstellingsruimte. De Sterrewacht werd verbonden met de Hortus, waarbij de Hortus een deel terugkreeg van het ooit aan de Sterrewacht afgestane gebied.

Tot slot

De stedenbouwkundige ontwikkeling van de Academiewijk vertoont in de loop der eeuwen een aantal constanten. In *de Hart van de Stadkrant 149* (april 2017) zagen we hoe zich naast de burgerij kloosters, de schutterij, de Academie en de Hortus in het gebied vestigen met elk hun eigen ruimtebehoefte. Hoewel de verhoudingen in de loop van de tijd veranderen bleef de grootschaligheid bestaan. Halverwege de 16e eeuw waren de kloosters en het Schuttersgilde bepalend, nu is dat de universiteit. En ook de meest ingrijpende veranderingen in het gebied hebben hetzelfde patroon. Aan de periode van uitbreiding van een bepaalde activiteit gaat onder invloed van stedelijke- en maatschappelijke ontwikkelingen een periode vooraf van verval of teruggang van een andere activiteit. Dit patroon zien we heel duidelijk bij de twee uitbreidingen van de Hortus. In beide gevallen is er leegstand in het gebied, waardoor er in een periode van relatieve groei van de universiteit ruimte vrijkomt voor uitbreiding. Na de oorlog doet zich hetzelfde verschijnsel voor bij de uitbreiding van de universiteit ten koste van de kazernes.

De Witte Singel ter hoogte van het inmiddels gesloopte café Oud Hortuszicht in 1925, collectie ELO

Het karakter van het gebied is sterk veranderd. Vroeger lag het aan de rand van de stad, maar door de grote stedelijke groei in de 20e eeuw ligt het nu in de binnenstad. Hoewel het logisch is dat kazernes uit binnensteden verdwenen, zijn zulke ingrijpende stedenbouwkundige veranderingen als dertig jaar geleden in dit gebied gebeurden uitzonderlijk. De spanning tussen het binnenstedelijke karakter, de grootschalige universiteitsgebouwen en de Hortus Botanicus maakt het tot een van de meest complexe en interessantste gebieden in Leiden. Je ziet dat het beste bij een rondwandeling. Het komt deels door de omvang van de Hortus, die een groot deel van de Academiewijk ontoegankelijk maakt. Maar de ingrepen uit de jaren '80 van de 20e eeuw zijn de eigenlijke oorzaak.

Het massale Doelencomplex verstoort de helderheid van het gebied zoals het ooit in de 14e eeuw werd 'uitgelegd'. Bij de bouw is geen rekening gehouden met de stedelijke structuur en de historische waarde. Het zuidelijke deel van de Academiewijk is daardoor veranderd in een enclave. Gelukkig ligt de nadruk in het huidige architectuurdebat en stadsontwikkeling op hergebruik en duurzaamheid. •

Fick Makelaardij
onroerend goed adviezen

NVM

Doezastraat 21, 2311 GZ Leiden
Tel.: 071-512 00 06
info@fick.nl | www.fick.nl

IN GESPREK MET

RINNY KOOI OVER GROEN IN DE STAD *door Marjolijn Pouw*

Rinny Kooi is Botanisch curator van het Singelpark. Ze adviseert de gemeente over de aanleg van het langste park van Nederland. Over de botanische kant wel te verstaan, de harde kant doen anderen. Rinny was als biologe verbonden aan de Leidse universiteit en schreef het boek Bomen in de buurt dat helaas alleen nog maar antiquarisch is te verkrijgen.

Van Bedum tot Leids Botanisch curator

"Mijn ouders woonden in Bedum (Groningen) en we hadden thuis een flinke tuin. Mijn vader hield niet van tuinieren en mijn moeder ook niet, maar ik was er als kind al gek op en zo gauw ik kon lopen is de tuin mijn terrein geworden. Mijn ouders vonden dat wel makkelijk. Ik deed de MULO in Groningen en ben vervolgens naar de HBS overgestapt. Na mijn eindexamen wist ik niet wat ik wilde worden en toen heb ik een jaar in Genève gewoond. Eenmaal terug in Nederland volgde ik de HBO-opleiding voor zoölogisch analiste. Dat was toen nog een tweejarige opleiding. Het eerste jaar zat je overdag op school, het tweede jaar liep je stage bij een laboratorium en waren de lessen 's avonds. Ik kreeg in Leiden een baan als zoölogisch analiste, maar ik wilde meer en ben in 1977 aan de Utrechtse universiteit met de part time studie biologie begonnen. Ik studeerde af in Leiden en promoveerde daar ook, op onderzoek naar stippelmotten en hun voedselplanten. Dat zijn er heel wat: appel, meidoorn, wilg, kardinaalsmuts, kers, pruim en sleedoorn, om er een paar te noemen. Vooral de mot op hemelsleutel interesseerde me. Dat kwam omdat ik via de spinseldraden van hun rupsen ontdekte dat die motten zogezegd naar achteren gaan. Ze poepen niet op de plant waar ze van eten, maar een eind verder en houden hun eten schoon."

"Intussen was ik getrouwd en waren we in de Professorenwijk komen wonen. In 1995 raakte ik betrokken bij het referendum over de sloop van de serre en eetzaal van het voormalige Militaire Invalidenhuis op de Hoge Rijndijk en de kap van een rij prachtige, bijna 100 jaar oude bomen in de tuin. Ze moesten plaats maken voor 28 luxe nieuwbouwappartementen, waarvan de verkoop de kosten van de restauratie moest compenseren. De buurt was daar fel op tegen, en Eva Biesheuvel, die er tegenover woont, haalde al gauw de ruim 4500 handtekeningen op die je in Leiden nodig hebt voor een referendum. De sloop ging niet door en de bomen bleven behouden. Ze zijn de hoogste in onze buurt en de uitvalsbasis van allerlei foeragerende vogels.
Van het een kwam het ander, ik begon artikelen over bomen te schrijven in onze wijkkrant. Deze werden door mensen uitgeknipt en uiteindelijk zijn ze gebundeld en uitgegeven door de Leidse uitgeverij Ginkgo in de Koppenhinksteeg. Men wist dus dat ik met bomen bezig was en zo ben ik bij het Singelpark terecht gekomen."

Rinny Kooi (rechts) plant een els op de Boisotkade, foto E.J. Westra

Waarom verloren de paardenkastanjes dit jaar hun blad zo vroeg en hoe gevaarlijk is dat?

"Dat hangt samen met het weer. Het was al heel vroeg warm en daarna droog en koud. Daar worden paardenkastanjemineermotten heel actief van en dus produceerden ze grote hoeveelheden nageslacht: larven van amper een halve centimeter lang met een afgeplatte vorm, zodat ze makkelijk tussen de bladnerven doorkunnen. Die larven foerageren op het blad van de paardenkastanje. Ze eten het bladgroen op en maken gangen. Mineren noem je dat. Het blad gaat er vlekkerig uitzien en wordt al vroeg bruin. Op zich geeft dat niet, maar als de mot jaren achtereen actief is op een kastanje dan kan het voor de boom gevaarlijk worden. Hij kan dan een slechte conditie krijgen en minder goed fotosynthetiseren Dat proces doet een boom met behulp van bladgroenkorrels. Hij neemt met de huidmondjes in het blad koolzuurgas (CO_2) op. Met behulp van water dat hij met zijn wortels uit de grond opzuigt maakt hij dan glucose en zuurstof (O_2). Het zuurstof geeft hij af aan de lucht. Voor dit proces heeft hij bladgroen nodig en zonlicht. Zonder licht dus geen fotosynthese, maar zonder bladgroen gaat het ook niet goed en wordt de boom vatbaarder voor allerlei ziekten zoals de tondelzwam. Daardoor gingen tot voor kort eigenlijk nauwelijks kastanjes dood. De achteruitgang hangt vooral samen met de bloedingsziekte. Kastanjes kunnen deze bacteriële infectie misschien door een goede verzorging overleven, maar niet als ze zwaar zijn aangetast. Daar zou nog eens goed onderzoek naar gedaan moeten worden."

De mineermot kan wel drie generaties per jaar produceren: in het voorjaar, de zomer en de herfst. De poppen van de laatste generatie overleven in dor blad. Je kan dat dus het beste goed opruimen als je wat tegen die motten wil doen. Overigens zijn niet alleen de kastanjes aangetast. Ook veel essen en kersen zijn ziek. En we hebben de iepenziekte gehad, de plaag van de eikenprocessierups en de massale sterfte van meidoorns. Dat is zorgelijk. Wat behalve onderhoud of goede verzorging ook helpt tegen ziekten bij stadsbomen is voorkomen dat de bast beschadigd raakt, bijvoorbeeld door geparkeerde fietsen of auto's. De bast transporteert het voedsel van een boom. Als je die loshaalt of de boom ringt, dan gaat de bast en daarmee de boom dood."

Door mineermotlarven aangetast paardenkastanje blad, illustratie Internet

Wat heb je aan bomen in een stad?

"Bomen vangen fijnstof en luchtverontreiniging weg. Ze nemen net als planten en gras enorm veel water op en maken een stad koeler, omdat groen warmte absorbeert en voor schaduw zorgt. Dat is steeds meer van belang vanwege de klimaatverandering. Wil je het effect daarvan enigszins ondervangen, dan zou je veel meer openbaar groen moeten aanleggen en particulier groen moeten bevorderen. In oude bestemmingsplannen is vaak vastgelegd dat een tuin niet meer dan zoveel procent betegeld mag zijn en zoveel procent groen moet bevatten, maar dat is iedereen allang vergeten. Niemand die er nog op let. Vroeger waren de huizen ook veel vaker begroeid met klimop en had je groene tuinen, hoe klein ook. Maar die tijd lijkt voorbij, alles moet nu strak zijn en glad, en makkelijk te onderhouden. Hier en daar een plant in een pot of een randje groen, stenen of grind en vegen en wieden is overbodig. Sommige steden willen tegeltax invoeren, maar Leiden is nog niet zo ver.

In de Professorenwijk heb je veel groene tuinen, maar is er weinig openbaar groen. Jullie hebben in je wijk het Van der Werfpark en de Hortus, maar elders in de binnenstad is het slecht gesteld. Gelukkig hebben we nu het Singelpark en komen er steeds meer initiateven, zoals de mooie tuin die bewoners dit jaar bij de Weddesteeg hebben aangelegd, of het opgeknapte talud van de Boisotkade. Maar het is nog lang niet genoeg. De stad biedt veel meer mogelijkheden. Die zijn nog lang niet allemaal onderzocht."

Inheemse bomen of exoten?

"Dat vind ik een lastige vraag. We weten nauwelijks nog wat inheemse bomen zijn en wat exoten. Wat in de eerste Flora van Heukels staat wordt over het algemeen beschouwd als inheems, maar ten opzichte van de oude tijden zijn er in de loop van de eeuwen veel boomsoorten in ons land bijgekomen die zich helemaal hebben aangepast. Het is nauwelijks na te gaan wat er ooit allemaal wel en niet aan bomen en planten was. Dat geldt ook voor insecten, vissen en andere dieren en vogels. Door de warmte rukken allerlei soorten op. Moet je alle import en migranten uitbannen? Bij sommige soorten moet je inderdaad oppassen. De vleugelnoot bijvoorbeeld heeft een enorm wortelstelsel. Op de Jan van Houtkade staan ze nogal dicht op elkaar geplant, of dat nou zo verstandig is vraag ik me af. Maar wat op de ene plaats wel goed kan is op de andere plaats een ramp. Neem de Amerikaanse vogelkers. In de duinen is die boom een plaag maar in de bossen wordt hij door zijn omgeving in toom gehouden. Dan is het best een aardige boom en de bessen zijn goed voer voor de vogels. Planten die je echt moet weren zijn de Japanse duizendknoop, een enorme woekeraar, en de waterhyacint. Die verstikt ook alles.

Maar ook met bomen moet je oppassen. Je kan niet elke boom op een willekeurige plaats planten. Sommige worden veel te groot voor een kleine tuin. Neem de rode beuk of de prieelberk. Die hebben enorm veel ruimte nodig. Maar wordt zo'n boom in je tuintje te groot, dan mag je hem niet zo maar kappen. Sommige mensen vinden die bomen maar lastig. Er valt zoete vloeistof uit, eikels of kastanjes. Allemaal slecht voor de lak van je auto. En vegen moet je ook. Maar de zoetigheid voedt hommels en bijen en tal van insecten. Op de insecten komen dan weer vogels af. En ach, poetsen en vegen is ook heel gezond." •

STADSONTWIKKELING

MOOI PLEIN AAN DE GARENMARKT

Op 22 september toonde de gemeente vol trots de vorderingen bij de aanleg van de ondergrondse parkeergarage op de Garenmarkt. We kregen te horen dat de wanden van geavanceerd beton geplaatst waren en de draagconstructie. De aannemer gaf verder aan dat de bouw strak op schema ligt en dat in januari het werkterrein uitgebreid wordt naar de Korevaarstraat voor de aanleg van de in- en uitgang. Alle grond is dan afgevoerd, wat vermindering van het vrachtverkeer oplevert. De Korevaarstraat wordt tijdelijk voor alle verkeer afgesloten, fietsers worden omgeleid via de Oranjeboomstraat. Zie ook de Nieuwsbrief Garenmarkt van eind november, die gemeente en bouwers uitgeven.

Huub Frencken, voorzitter van de werkgroep 'Plein aan de Garenmarkt' die onze Wijkvereniging PAL heeft

ingesteld, bood wethouder Paul Laudy het door de werkgroep opgestelde pamflet aan met een aantal mogelijkheden voor de herinrichting van het plein na de bouw van de garage. Huub sprak zijn waardering uit voor het feit dat de gemeente heeft besloten om het plein groen en klimaatbestendig te maken, en verzocht om er geen geparkeerde auto's meer op toe te laten.

Huub Frencken biedt het pamflet Mooi plein aan de Garenmarkt aan, foto Sonja Wagemans

Intussen heeft de gemeente buurtbewoners en ondernemers uitgenodigd om deel uit te maken van een van de door de gemeente ingestelde werkgroepen voor het maken van herinrichtingsplannen: de werkgroep Maaiveld Garenmarkt en de werkgroep Korevaarstraat. Beide groepen zijn intussen voor het eerst bijeen geweest. In deze, plezierige, constructieve bijeenkomst zijn de mogelijke varianten besproken en heeft de projectgroep de uitgangspunten voor de ontwerpopgaven toegelicht. PAL is vertegenwoordigd door twee leden van de Werkgroep Plein aan de Garenmarkt (Huub Frencken en Sonja Wagemans). Ook een flink aantal buurtbewoners heeft zich voor de ontwerpsessies aangemeld. Het belooft wat moois te worden. Informatie is te zijner tijd te vinden op de website: www.pieterswijk.nl, en in deze krant . *(MP)* •

EET- DRINK- EN KUNSTLOKAAL

ANY TIME IS COFFEE TIME

VOORAF EN TOE.NL

071 5126633 / www.voorafentoe.nl

DIEREN IN DE WIJK

DE KRAAI

door Jacques van Alphen

Met de populariteit van de kraai was het lange tijd niet best gesteld: de heersende mening was dat het een lijkenpikker is die de dood aankondigt en een opportunistische rover die schadelijk is voor mens en natuur. De jachtopzieners Geitenbeek en Toet, die vroeger over bos en duin in Wassenaar en Voorschoten regeerden, lieten dan ook geen gelegenheid voorbij gaan om een schot hagel door een kraaiennest te jagen en ook vliegende of zittende kraaien werden als schietschijf gebruikt.

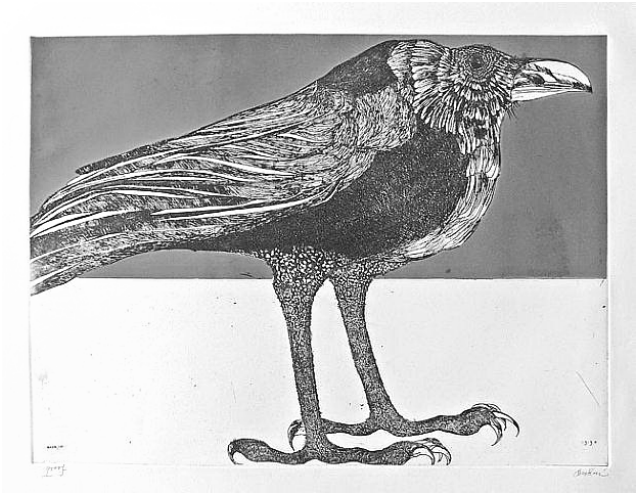

Kraai uit Crow van Ted Hughes, illustratie Leonard Baskin

Kraaien waren dan ook schuwe vogels die altijd buiten schootsveld probeerden te blijven. Toen in 1998 de Flora en Fauna-wet van toepassing werd, kreeg de kraai een min of meer beschermde status. Hij kwam wel op de lijst van schadelijke soorten, maar voor de jacht op kraaien was toch een ontheffing nodig. De jacht op kraaien stopte op veel plaatsen en de vogels werden minder bang voor de mens. De kraai kon daardoor de steden koloniseren.

De kraai in de literatuur

In de schone letteren heeft de kraai een heel andere reputatie: die van een wijze, zoekende vogel die probeert de wereld te begrijpen, bijvoorbeeld in Crow van Ted Hughes of De Kraai van Kader Abdolah. Of die van een vriend en symbool van vrijheid zoals in Vriend van verdienste van Thomas Roosenboom. Recente wetenschappelijke studies van de kraai bevestigen dat het wijze en sociale vogels zijn.

Wijze vogels

Kraaien kunnen goed leren en hebben een goed geheugen. Ze kunnen voorwerpen classificeren op basis van vorm, kleur, grootte en aantal (kraaien kunnen tot 30 tellen!), een eigenschap die goed van pas komt bij het zoeken en herkennen van voedsel. Kraaien leren nieuwe voedselbronnen en nieuwe technieken door nieuwsgierig proberen, maar vooral door ze van soortgenoten af te kijken. Kraaien verschillen, net als mensen, in karakter. Er zijn kraaien die voorzichtig zijn en bang in nieuwe situaties, en kraaien die brutaler zijn en juist graag nieuwe situaties onderzoeken. De voorzichtige typen moeten het dus meer van afkijken hebben. Het sociale leergedrag is van groot belang geweest toen kraaien in de voor hen nieuwe stedelijke omgeving gingen leven.

Sociale vogels
Kraaien herkennen soortgenoten en verwanten en kunnen die zelfs onderscheiden op basis van geur en stemgeluid. Broedparen zijn erg territoriaal, maar vogels zonder territorium leven in groepen van wisselende samenstelling die samen slapen en samen naar voedsel zoeken. Het leven in groepen heeft veel voordelen bijvoorbeeld het delen van informatie over waar voedsel is te vinden, het samenwerken bij het vangen van gevaarlijke prooi, of het elkaar waarschuwen voor naderende vijanden.

Voedsel
Kraaien eten van alles: karkassen van dode dieren, insecten, wormen, zaden en door de mens weggegooid voedsel. Ze vangen ook levende prooien, zoals jonge eenden en spreeuwen, en eten mosselen die ze van 4.80m--de minimum hoogte om de mossel te breken--laten vallen op hard substraat. Ze verstoppen voedsel en weten dagen later nog precies waar. Soortgenoten proberen elkaar te bespioneren om te weten waar de ander voedsel verstopt, en een kraai die voedsel gaat verstoppen kijkt daarom altijd eerst of er geen spionnen zijn.

Zwarte kraai (corvus corone), foto Internet

Broedgedrag
Kraaien leven vaak als territoriaal paar. Maar bij hoge populatiedichtheden blijven kinderen die zelf geen territorium hebben kunnen bemachtigen in het ouderlijk territorium en helpen dan de ouders in het volgende broedseizoen bij het grootbrengen van de jongen (hun broers en zussen dus). Bij vrouwtjes is de kans om te sterven (=30% per jaar) groter dan bij mannetjes (=20%). Daarom slagen dochters er sneller in om zich in een eigen territorium te vestigen. Het gevolg daarvan is dat het merendeel van de helpers bestaat uit zonen. Kraaien kunnen het geslacht van hun nakomelingen beïnvloeden: als er weinig helpers zijn produceren ze meer zonen, hebben ze voldoende helpers, dan produceren ze meer dochters. Kraaien beginnen met broeden als ze twee jaar oud zijn. In die twee jaren leren ze efficiënt voedsel te vinden en de nodige sociale vaardigheden.

De kraai in de stad
Twee jonge industrieel ontwerpers uit Delft hebben bedacht dat stadskraaien kunnen worden ingezet bij het opruimen van weggegooide sigarettenpeuken (Trouw, 23 oktober 2017). Het idee exploiteert het leergedrag van de intelligente kraaien. De ontwerpers hebben een soort kraaien-bar ontworpen, waar kraaien voedsel kunnen krijgen in ruil voor sigarettenpeuken. Als een kraai een peuk in het apparaat gooit, verstrekt het apparaat wat voedsel in ruil. Andere voorwerpen die in het apparaat worden gegooid worden als zodanig herkend en resulteren niet in een beloning. De verwachting is dat een nieuwsgierige kraai zal ontdekken hoe zo'n apparaat te bedienen, en dat de andere kraaien dit gedrag door afkijken ook zullen leren. Daarmee zou een belangrijke bron van stedelijk zwerfvuil aangepakt kunnen worden. Gaat het werken? Kraaien hebben wel gekkere dingen geleerd: een onderzoeker op de vliegbasis Woensdrecht ving kraaien om ze te ringen. Voor kraaien is het traumatisch om gevangen te worden. Toch waren er enkele kraaien die zich dagelijks lieten vangen, om zo een gratis dagelijkse maaltijd te kunnen krijgen. Die kraaien hadden dus al snel geleerd dat ze altijd weer losgelaten zouden worden. Als kraaien snel leren om peuken op te ruimen, kunnen ze wat mij betreft van de lijst van schadelijke soorten. Rokende cafébezoekers die met hun peuken de stad vervuilen, mogen er dan op. Misschien kunnen we ze leren om zelf hun peuken op te ruimen. •

LEZINGEN EXPO THEATER MUZIEK LEZINGEN EXPO THEATER

Sijthoff CULTUUR

HIGHLIGHTS
JANUARI T/M MEI 2018
WWW.SIJTHOFF-LEIDEN.NL

Het eerste half jaar van 2018 staat het programma van Sijthoff Cultuur in het teken van 'Midden Europa - tussen oost en west'.

13-01 T/M 27-01 EXPOSITIE Het argeloze moment
09-02 LEZING Schiller; filosoof van de vrijheid
10-03 CONCERT Hongaarse jazz en volksmuziek
06-04 LEZING Over Der Blaue Reiter
07-04 T/M 28-04 EXPOSITIE Andrzej Wawrzyniak
20-04 JAZZCONCERT Mete Erker en Jeroen van Vliet
11-05 LEZING Ernst Barlach

BESTUUR

PUBLIEKSPARTICIPATIE: INVLOED OF VIJGENBLAD?

door Jan Demper en Adri Klaassen

Enige maanden geleden participeerden leden van het bestuur in de gemeentelijke werksessie 'Publieks-participatie'. Het doel was nieuw Leids beleid daaromtrent te formuleren en vast te leggen in een nieuwe beleidsnota. De opkomst was verheugend groot en heel divers. Op basis van het nodige voorwerk van de sessieleiders werd in kleine groepen overlegd, onder meer over de stappen in het proces en de zogeheten participatieladder, ofwel de mate van invloed—van alleen informeren tot meebeslissen. Kernsignalen uit de gespreksgroepen waren: hou het simpel, geef tijdig informatie, zorg voor transparantie en vooral: toon je betrouwbaar. Maar alles staat of valt met de intenties van de bestuurders en het ambtenarenapparaat. Het moet niet zoiets worden als Freek de Jonge in de roerige jaren van Neerlands Hoop eens zei: "U heeft een mening, kom er voor uit, er wordt direct geschoten!"

Debat Toekomst Breestraat 2009, foto Marco de Groot

We zijn inmiddels een paar maanden verder en wachten het definitieve resultaat af. Maar uiteindelijk is beleid slechts een papieren werkelijkheid. Belangrijk voor beleidsmakers en bestuurders, maar burgers kijken naar de praktijk en stellen zich dan de vraag: heeft al mijn inzet en de tijd die ik aan het project heb besteed iets opgeleverd, of ben ik met een kluitje het riet in gestuurd? Intussen heeft de gemeente laten weten dat het project helaas vertraagd is, omdat de gemeente het onderwerp graag breder aan wil pakken. We houden u op de hoogte. •

COLUMN

LEIDS GESLEUTEL

door Carlo van Praag

Van der Werfpark

Van der Werfpark, foto Carlo van Praag

Waarom is dit plantsoen, want meer is het niet, nu ook al object van de sleutelaars? Zij gaan het Van der Werfpark onder handen nemen. In het voorlopig ontwerp van dit project (oktober 2017) worden onder meer drie redenen aangevoerd, waarom het park er aan toe is. Zij overtuigen mij niet, nog het minst de eerstgenoemde:

- De gemeente heeft een budget waaruit eens in de 25 jaar elk park in Leiden wordt gerenoveerd en nu is het Van der Werfpark aan de beurt;
- Het historische karakter van het park moet worden versterkt;
- Het park moet aangepast worden aan de eisen van de tijd.

De laatste twee richtlijnen lijken mij, vooral gezien de geringe oppervlakte van het areaal, tegenstrijdig maar de projectontwikkelaars zullen niet om een antwoord verlegen zitten. Met dit soort naïviteit weten zij natuurlijk raad.

Die ontwerpers willen wel; het is tenslotte hun werk, maar de gemeente zou dergelijke zinloze opdrachten niet moeten verstrekken. Zij zou de burgers moeten beschermen tegen onnodig gesleutel. Het eerste gevolg van de ingreep zal zijn dat de buurtbewoners, die vanwege de bouw van de eveneens overbodige Garenmarktgarage toch al jaren in de rotzooi en het lawaai zitten, blootgesteld worden aan nog meer onrust. Zeker als het park in zijn nieuwe vorm ook nog eens meer ruimte gaat bieden aan evenementen. Die neiging is nu al te onderkennen. Afgelopen maand juni was er bij voorbeeld het 'food festival' van Lepeltje Lepeltje. Ik citeer de organisatoren: "Het middelpunt van Lepeltje Lepeltje is het kleurige podium, waar bands en Dj's de toon zetten. Er komt van alles voorbij: funk, soul, rock,

wereldmuziek, noem maar op. Reken maar dat de sfeer er goed in komt." De organisatoren waren erg gecharmeerd van het Van der Werfpark en vinden het festival voor herhaling vatbaar.

Het Van der Werfpark wordt goed bezocht, het is een populaire pleisterplaats en een plezierige wandelroute tussen Garenmarkt en Doezastraat. In de zomer wordt er zeer druk gepicknickt. Kortom, het park functioneert naar behoren, ook al zou het dan niet met zijn tijd zijn meegegaan. Enig onderhoud aan het asfalt van de weggetjes die het park doorkruisen is misschien niet zo gek, maar ik denk niet dat de gebruikers verlegen zitten om een renovatie.

Voor mij hoeft het dus helemaal niet en waarom zou ik nog op details ingaan? Dat doe ik omdat ik door een medebewoner van de buurt opmerkzaam werd gemaakt op een mogelijk ongewenst gevolg van de renovatie. Het gaat om de in het ontwerp gepropageerde 'openheid'. Zelf dacht ik meteen: dat gaat bomen kosten. Door Jeroen Chorus werd ik er echter opmerkzaam op gemaakt dat zowel de tekst van het ontwerp als de bijbehorende tekeningen suggereren dat de hekken rond het parkje verdwijnen: 'entrees uitnodigend en voorzien van meer openheid' luidt de tekst. En in de schetsen zijn de uitmondingen van de paden op de straat aan weerszijden van het park trechtervormig verbreed. Zou dat zijn om zwaar vervoer toegang te bieden ter bevoorrading van evenementen? Het is niet te hopen. In elk geval staat fietsers, die nu nog moeten afstappen om het park binnen te gaan, niets meer in de weg om door te rijden of te scheuren en fietsers kennende, zie ik ze--al dan niet gemotoriseerd--ook ruimschoots van de geboden gelegenheid gebruik maken. Ontwerpers zijn tegenwoordig in het algemeen erg gekant tegen begrenzingen. Zij hebben ook een hekel aan stoepen die fietsers en voetgangers elk hun eigen territorium aanwijzen en hebben het liefst dat alles door elkaar krioelt vanuit de gedachte dat iedereen zich in zijn gedrag aan de situatie aanpast en extra behoedzaam manoeuvreert. Zij nemen een voorschot op een alleen in hun optimistische verbeelding bestaand civilisatieproces. Ik vrees dus, met mijn informant, dat het park wat al te uitnodigend wordt.

Nog een kleinigheid: een andere buurtbewoner vreesde voor ver-Efteling van het park: gefiguurzaagde gansjes en andere kinderlijke ornamenten, zoals in het Singelpark. Dat is immers een trend.

U wilt natuurlijk weten wat de beleidsmatige status van het project is. Ik heb in gemeentelijke stukken niets kunnen vinden dan de aankondiging van een bijeenkomst op 13 juni, waarin de projectmanager bewoners uitnodigt om hun ideeën over het park te spuien. Ze doet dat namens de gemeente, maar mij is niet duidelijk of zij aan de gemeente is verbonden. Er staat geen afdeling vermeld.

Ik heb mij gewend tot het bestuur van de wijkvereniging, in de persoon van Adri Klaassen, met het verzoek om informatie over de bestuurlijke aspecten. Die wist me te vertellen dat het plan niet aan de raad wordt voorgelegd en van die zijde geen goedkeuring behoeft. Het project heeft blijkbaar de status van gewoon onderhoud. Of er nog mogelijkheid is tot inspraak zou hij nagaan.

Laat ik vooral positief eindigen. Na mijn artikel in het vorige nummer van deze krant is een begin gemaakt met de herbestrating van het rots landschap voor mijn deur. De 'Hart van de Stadkrant' jaagt blijkbaar de schrik erin. •

IN GESPREK MET

MAARTJE JUFFERMANS EN GIJS VERSTEEGH – EL CID/VADEMECUMCOMMISSIE 2018

door Marjolijn Pouw

Studenten nemen soms zware taken op zich. Bijvoorbeeld de introductie van de ruim 3600 eerstejaars die zich jaarlijks voor de Leidse hogeschool en universiteit aanmelden. Voor hen wordt al 48 jaar een week lang een programma georganiseerd waarin ze met elkaar en de stad kennis maken. De organisatie is in handen van de EL CID/Vademecumcommissie, bestaande uit zes studenten die jaarlijks door de Universiteit en Hogeschool worden benoemd. De redactie sprak met twee van hen: Maartje Juffermans, Commissaris Logistiek, en Gijs Versteegh, Voorzitter. Maartje is vierdejaars Fiscaal recht, Gijs is bezig met zijn masteropleiding Financieel recht.

Wat is het doel van EL CID?

Maartje Juffermans: "Als je gaat studeren laat je het beschermde scholierenbestaan achter je. Je weet niet wat je te wachten staat, alles is nieuw: de universiteit of hogeschool, het studentenleven, en meestal ook de stad. Er komt dus een hoop op je af en je zult moeten kiezen uit het aanbod. Dan is het van belang dat je een goede basis hebt en je niet verloren voelt. Daar zijn de introductiedagen voor. Je maakt kennis met elkaar en de voorzieningen voor studenten. Wij staan los van studentenverenigingen en vakdisputen. Ons gaat het

erom dat aankomende studenten weten waar ze met hun vragen terecht kunnen en wat de stad te bieden heeft. Hoe je aan een kamer komt, waar je muziek kan maken, sporten of wat dan ook. We willen mensen met elkaar verbinden, wat kan voorkomen dat ze tussen wal en schip vallen. Ons programma heeft drie pijlers: je studie, de stad en het studentenleven. Je studententijd is meer dan het vrije leventje en bier drinken, het gaat ook om je ontwikkeling op het culturele vlak. Vandaar dat we in ons programma blokken cultuur opnemen, zoals muziek, musea en sport. Aankomende studenten zien zo wat er in Leiden op dat gebied allemaal is te doen. Een hele hoop."

EL CID/Vademecumcommissie 2018, tweede van links Gijs Versteegh, derde van links Maartje Juffermans, foto Heleen Otten

Studenten rond 1900 op de Breestraat waar nu de Gijzelaarsbank is, collectie ELO

Gijs Versteegh vult aan: "De introductie gaat ook om sociale cohesie tussen studenten en bewoners. De tijd dat studenten nog hete muntjes van hun balkon naar de bedelaars gooiden is gelukkig voorbij. De kloof tussen hen en bewoners is de laatste jaren een stuk minder diep geworden, maar spanning vanwege verschil in levensstijl is bijna onvermijdelijk. We wijzen eerstejaars op hun verantwoordelijkheid en bespreken met ze hoe ze kunnen voorkomen dat zaken uit de hand lopen.
Bij de organisatie van elke nieuwe introductieweek evalueren we de vorige. Dat gebeurt meteen na de overdracht van het stokje—de EL CID/Vademecumcommissie zit er maar voor een jaar. De nieuwe commissie gaat dan in gesprek met de wijk- en buurtverenigingen en de wijkagenten, en we bekijken samen wat er beter kan. Maar al doen we ons best om alles zo soepel mogelijk te laten verlopen, er blijven zaken minder goed gaan. In 2016 bleek de hoeveelheid fietsen achteraf te groot voor het Huigpark. We waren er niet op bedacht dat we zo veel fietsen bij elkaar zouden hebben. Dat moest in 2017 dus anders en dat is ook gelukt. De gemeente heeft de organisatie daar nog een compliment voor gegeven.
Dit is een organisatorisch punt, maar we willen de eerstejaars ook respect bijbrengen voor de stad. Je bent als student vrijer dan ooit, maar dat betekent niet dat je je nergens aan hoeft te storen. De meesten weten dat wel, maar het kan geen kwaad er nog eens de nadruk op te leggen. Sommigen raken op drift in hun enthousiasme."

Hoe werken jullie als commissie?
Maartje Juffermans: "Als EL CID/Vademecum-commissie zijn we verantwoordelijk voor de organisatie. De praktische introductie van 3600 eerstejaars kun je natuurlijk niet met zes man doen. We kunnen gelukkig beschikken over een grote groep vrijwilligers en mentoren. Zij zijn erin getraind om groepen eerstejaars op sleeptouw te nemen en werken in duo's het afgesproken programma af. Dat is ingedeeld in blokken zoals ontbijt, lunch muziek, musea of sport. Er zijn ook een paar verplichte onderdelen. De mentoren gaan met hun groep de stad in en maken de eerstejaars bekend met de verschillende faculteiten, diensten, studievoorzieningen, restaurants, winkels en noem maar op. Maar ze wijzen er ook op student zijn verplichtingen geeft. De mentoren zijn ongelofelijk belangrijk voor dat proces. Zonder hen zou de hele introductieweek niet door kunnen gaan. Terwijl ze het programma afwikkelen moeten ze zien te voorkomen dat mensen uit de boot vallen. Dat kan heel zwaar zijn. Ook voor de eerstejaars trouwens, want alles is nieuw en dat is vermoeiend. Je doet zo verschrikkelijk veel indrukken op!"

Hebben jullie bij de introductie ook een thema?
"Gijs Versteegh: "Voor 2018 is dat duurzaamheid. Daar besteden we veel aandacht aan, ook praktisch. We gebruiken geen plastic glazen meer of bekers, maar zijn op eco-bekers overgestapt. Die kun je telkens opnieuw gebruiken en dat geeft veel minder rommel. Reken maar uit hoeveel plastic bekers een eerstejaars per dag gebruiken zou en dat maal 3600. Het is een hele investering, maar het loont. Maartje vult aan: "We geven ook voorlichting over eten. Wat is goedkoop en gezond, en waarom zou je elke dag vlees eten? We bekijken nu of je al die flyers die we verspreiden wel nodig hebt. Bijna iedereen heeft tegenwoordig een tablet of telefoon en je zou een hoop via social media-kanalen kunnen doen. En als je dan toch wat laat drukken kan het op gerecycled papier."

Wat beweegt jullie om zoveel energie te steken in El CID?
Maartje Juffermans: "Mijn ouders komen uit Leiden, maar verhuisden naar een andere stad. Ik vond Leiden erg leuk en ben teruggegaan. De introductieweek vond ik zo geweldig dat ik me in mijn tweede jaar als vrijwilliger heb aangemeld. Ik wilde er per se bij betrokken worden en heb het jaar daarop besloten om er dan maar helemaal voor te gaan. Ik doe nu een

bestuursjaar en ben dus een heel jaar lang vrijgesteld voor EL CID. Je leert er zo ongelofelijk veel van. Over jezelf, hoe organisaties werken, hoe je professioneel omgaat met anderen. En natuurlijk moet je ook rekening houden met verschillende partijen en verantwoording afleggen aan de Hogeschool en Universiteit. Dat past bij mijn vak. En ik wil wat terug doen voor de stad."
Gijs Versteegh: "Ook ik wil me graag inzetten voor het algemeen belang. Ik heb zo veel aan mijn studie gehad, maar ik wil ook verder kijken. Sturing is interessant. Academici kunnen goed voor zichzelf denken, maar hoe krijg je ze op een lijn als dat met het oog op het resultaat moet? De Universiteit Leiden heeft als lijfspreuk Praesidium Libertatis. Dat betekent bolwerk van vrijheid, maar vrijheid vergt openheid. Wat houdt dat in? Hoe gaat dat bij organisaties in zijn werk?
Als voorzitter ben ik minder bij de uitvoering betrokken dan Maartje en de anderen. Bij mij gaat het meer om de groepsdynamiek, die nodig is voor een goed verloop. Regelmatig bespreken we het resultaat van al onze inspanningen in de groep. Dat gaat niet altijd vlekkeloos. Soms leidt verschil van inzicht tot conflicten, maar daar kun je ook weer wat mee doen. Mensen die out of the box denken komen vaak met verrassende oplossingen. Die moet je dus niet afkappen. Verder ben ik nauw bij het netwerken betrokken en bij de acquisitie. Maar het gaat ook om je eigen ontwikkeling. Als student ben je analytisch en kritisch ingesteld. Die eigenschappen heb je nodig voor het overzicht, maar dat is nog wat anders dan inzien hoe je dat bestuurlijk kan toepassen. Dat is ook van belang, naast wat terugdoen voor de stad." •

(OUD)BEWONERS VERTELLEN

BEN WALENKAMP

door Carla van der Poel

Ben Walenkamp kennen de meesten van ons als een van de initiatiefnemers van de stichting TEGEN-BEELD, het project met gedichten op muren. Dit interview gaat in op zijn andere culturele initiatieven die vaak in onze wijk plaatsvonden.

Wijkbewoner

Na zijn opleiding in de textiel aan de Twentse Hogeschool ging Ben in militaire dienst. Het was de bedoeling dat hij in de textielbranche ging werken, maar de textiel was toen al voor een groot deel verdwenen naar het buitenland. Hij kwam naar Leiden in 1965 en was actief als kunstenaar. Eerst woonde hij in de Lokhorststraat nr. 17, later kraakte hij met een aantal kunstenaars, onder wie Aad van Houwelingen, het oude MSG-gebouw, beter bekend als de Latijnse School. Toen ze daar uit moesten, bezetten zij het gebouw de Witte Raaf aan de Papengracht 19. Daarna woonde hij in de Salomonsteeg en eindigde uiteindelijk in de Kloksteeg. Zijn leukste tijd beleefde hij in de Latijnse School. In de ruimte die lange tijd als de Rembrandttentoonstelling diende had hij toen zijn atelierruimte. Met meerdere kunstenaars in een pand was dit een dynamische periode.

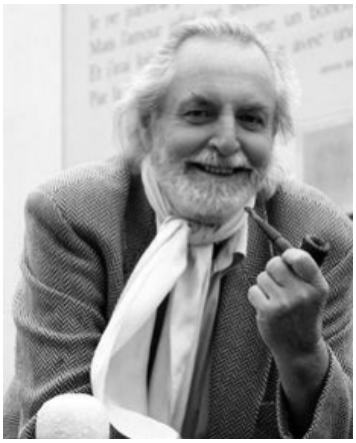

Ben Walenkamp, foto Jacowies Surie

Inspiratie

Tijdens schoolvakanties nam zijn grootvader in Amsterdam hem vaak mee naar musea. Zijn belangrijkste ervaring was de grote Cobra-tentoonstelling in het Stedelijk Museum. Naar eigen zeggen, vond hij daar "niks aan". In een andere zaal werd hij gegrepen door het werk van Mondriaan. Zo ontstond de liefde voor de abstracte kunst en die is nooit meer verdwenen. Als kunstkenner is hij verder autodidact, maar wel was hij een klein jaar als assistent verbonden aan De Lakenhal. Hij werkte daar onder meer mee aan een beeldententoonstelling in de Hortus, 'Tijdsbeeld '65'. Achteraf noemt hij deze expositie een "ratjetoe" ofwel een mix van figuratieve en abstracte kunstwerken. In die tijd was het De Lakenhal die de oriëntatie op moderne kunst in Leiden bepaalde en door de affiniteit van de toenmalige directeur Jan van Wessem betekende dat vooral het tentoonstellen van realistisch werk.

Galerie Walenkamp

Op een bepaald moment fietste hij door de wijk en zag in de Nieuwsteeg 11 (het linkerpand van wat nu de Malle Jan is) een ruimte met een bakfiets ervoor. De bakker die de ruimte in gebruik had, wilde die wel verhuren en zo ontstond Galerie Walenkamp. De eerste tentoonstelling met werk van dichter-schilder Willem Hussem startte op 28 maart 1966. De opening van de tentoonstelling werd verricht door burgemeester G.C. van der Willigen, in aanwezigheid van onder meer mevrouw Hussem en de eerder genoemde Van Wessem. De start van de galerie kwam niet uit de lucht vallen. In 1965 was Ben Walenkamp verantwoordelijk voor de organisatie van een kunstmarkt en kunstveiling in De Waag ten bate van 'Eten voor India'. Deze duurde een paar weken. In die tijd werd daar op vrijdag nog altijd de kaasmarkt gehouden. Voor die ene vrijdag moesten ze de kunstwerken dan altijd weghalen, waarna ze het een dag later weer konden inrichten. Het verbaasde hem, omdat hij zo maar toestemming kreeg van de gemeente en het gebruik van de ruimte was bovendien gratis. Wel gebeurde het verder zonder enige vorm van subsidie. Op 12 december 1966 was er opnieuw een kunstmarkt in De Waag, om meer eigentijdse kunst te laten zien. Dit was vooral ingegeven door het feit dat de Lakenhal daar te weinig aan deed.
De vooruitstrevende Galerie Walenkamp bestond twee jaar en ging op 23 maart 1968 op in het LAK (Leids Academisch Kunstcentrum), dat deel uitmaakte van de

universiteit. De reden was dat Walenkamp zich in plaats van met het tentoonstellen van kunst weer meer bezig wilde gaan houden met het uitoefenen ervan. Hij maakte in die tijd abstract geometrische kunst; eigenlijk is hij altijd bezig (geweest) met het zoeken naar de ideale schuine lijn.

Affiche van tentoonstelling van het LAK uit 1968, bron Internet

In samenwerking met het LAK organiseerde hij eerst nog de tentoonstelling, 248 objekten. Verspreid over de hele stad, in ruimtes, op straat en in het water waren 248(!) kunstwerken tentoongesteld. Niet de minsten werkten hier aan mee: Ad Dekkers, Jan Dibbets, Ger van Elk, Thom Geraedts, Bram Bogart, Jan Schoonhoven, enz. Het was voor het eerst dat er zoveel kunst in de openbare ruimte in Leiden te zien viel. De galerie werd hierna een koffiebar, met een alternatieve sfeer; er lagen linkse tijdschriften op de leestafel.

Linkse boekhandel

Tegenover de koffiebar ontstond er onder de naam Oktober een boekwinkel in het loketgebouw van de oude Bank van Lening. Het was nadrukkelijk een linkse boekhandel, waar onder meer het werk van Marx en Lenin te koop werd aangeboden. Het was van belang dat mensen in aanraking kwamen met boeken die ze normaal niet tegenkwamen. Uiteraard waren er goede boekhandels, zoals Kooyker en Ginsberg, maar die gingen voorbij aan schrijvers met het links gedachtengoed. Bens vriendin, Hetty Leijdekkers, kwam bij Uitgeverij Van Gennep vandaan en had goede contacten; zij runde de boekhandel. Lang heeft de winkel niet bestaan. Op een bepaald moment verhuisde die naar de Pieterskerk-Choorsteeg. "Boeken gingen vaak voor inkoopsprijzen de deur uit, dat hoorde bij het idealisme van die tijd. Dat hield ik niet vol", zegt Ben. Na drie jaar stopte de winkel en kwam daarvoor boekhandel Manifest in de plaats en nog later Gaia, een vrouwenboekhandel.

Restaurant De Bisschop

De laatste plek in onze wijk waar Ben woonde was op de zolder van Kloksteeg 7. Het pand werd hem na enige tijd te koop aangeboden. Hij kon het financieren door het goedlopende jazzcafé De Twee Spieghels. "Wat aan te vangen met de benedenverdieping?", vroeg hij zich af om vervolgens tot de slotsom te komen: "Ik begin een restaurant." Met een goede kok kwam de loop er snel in. En op de avond dat de kok vrij was, werden er Spaanse avonden georganiseerd, die eveneens druk bezocht werden. De naam De Bisschop heeft ook een leuke geschiedenis. Ze puzzelden over een naam. Die vonden ze in de vernoeming naar de kundige timmerman, Loek Bisschops. Ook toen het restaurant al lang niet meer zo heette, zat er in het hekwerk voor het raam nog een gesmede bisschopsmijter. Het restaurant draaide hij samen met Hetty vijf jaar tot 1 januari 1980. Daarna zijn zij enige tijd op reis gegaan onder andere met de Trans-Siberiëlijn.

Beatrix

Eind jaren '70 liep Beatrix vanuit het Academiegebouw door de steeg naar de Pieterskerk. In die tijd werd er veel gekraakt vanwege het woningtekort. Krakers in Nederland lieten zich in aanloop naar de inhuldiging vaak horen met de slogan 'Geen woning, geen kroning'. In Leiden speelde destijds de sloop van het gebied van de Waardgracht ten behoeve van stadsvernieuwing en dat kon rekenen op veel protest. Met een aantal jongens op het dak van De Bisschop gooide men toen pamfletten naar beneden. Dit eindigde in een vechtpartij tussen links en rechts bij Barrera. Een half jaar later kwam er een BVD-agent naar Walenkamp met de mededeling dat Beatrix weer naar Leiden zou komen. Hij vervolgde met de vraag of Ben opnieuw iets van plan zou zijn. In dat geval zouden ze de routing omleggen. Dat bleek niet nodig.

In 1975 verhuisde hij met Hetty naar de Nieuwe Rijn. Ineens bevond hij zich aan de andere kant van de Breestraat. Dat was een totaal andere wereld. De Academiewijk had een dorpse sfeer, je had hier winkels waar je alles wat je nodig had kon kopen. Als je de wijk niet uit hoefde, dan deed je dat ook niet. Achteraf bezien leek het wel enigszins op zijn geboortedorp Warmond. De Nieuwe Rijn was stadser en levendiger, terwijl onze wijk meer verstild was. Aardig was ook dat het er heel gemêleerd was. Nu niet meer. Lange tijd kwam Ben niet meer in onze wijk, maar nu zoekt hij er de stilte, die er rond de Nieuwe Rijn niet echt is. En als je dan een prettig koffiehuis hebt, waar je graag komt, dan keer je daar regelmatig naar terug. Hij hoopt dat de rust blijft.

Kunst is een noodzaak
Ons gesprek gaat verder niet in op activiteiten buiten de wijk, maar hij richtte in 1972 jazzcafé De Twee Spieghels op en later in de jaren 80 Sociëteit De Burcht. Ook daar was opnieuw een galerie in de benedenruimte. Vanwaar dat streven om altijd met kunst bezig te zijn? Ben legt dat nog eens uit: "Het was er niet, dus daarom organiseerde ik het maar zelf."
Hij is wars van het gebruik van kunst als commercieel middel: "Als men het gebruikt om mensen naar een stad te lokken, voor de kopjes koffie. Zo wordt kunst misbruikt. Kunst is zelfstandig, daar moet je naar kijken en dat kan belangrijk voor je leven zijn." •

BESTUUR

RESULTAAT ENQUETE WIJKVISIE

Door het bestuur van PAL

In de vorige editie van deze krant heeft u kennis kunnen nemen van de Wijkvisie, waarin het bestuur van PAL aangaf welke ontwikkelingen de komende jaren voor onze wijk van belang zijn. Daaraan was een oproep verbonden om onze enquête op de website in te vullen. 109 Personen hebben dat gedaan; geen overweldigende deelname, maar wel met een aantal duidelijke uitkomsten. De meer diffuse, neutrale scores moeten we nog nader analyseren, bijvoorbeeld naar adres/locatie. De gedetailleerde scores in staafdiagrammen met percentages kunt u vinden op de website: www.pieterswijk.nl.

De scores waren als volgt:
1. **De groenvoorziening**: 66% vindt deze redelijk tot goed. Van een minderheid mag het een onsje meer zijn.
2. **Het Van der Werfpark moet geschikt worden voor grote evenementen**: 79% wijst dat stellig af. Een duidelijk signaal!
3. **Het aanbod van cafés is kwantitatief en kwalitatief redelijk tot goed**: 89% bevestigt dat. Dit wordt dus geen speerpunt voor PAL.
4. **De hinder van cafés is redelijk tot klein**: 79% gaf aan nauwelijks hinder te hebben.
5. **De hoeveelheid hotelbedden** (incl. airbnb) is neutraal gaf 65% aan. Bezien we de uitschieters dan vindt 26,4% het teveel.
6. **De ervaren hinder van hotels** (incl. airbnb) is voor redelijk tot klein: ruim 85%.
7. **Het aanbod van winkels** is kwalitatief en kwantitatief redelijk tot goed: 82%.
8. **De hinder van de winkels** is gering: 68%. Tellen we daar de score 'redelijk' bij op dan is het ruim 90%.
9. **Mijn huis is bereikbaar met de auto**: ruim 79% is van mening dat hun huis redelijk tot goed bereikbaar is met de auto. Niet echt verrassend gezien de inrichting van de wijk.
10. **Mijn huis is bereikbaar met het OV**: met ruim 90% voor de scores 'redelijk' tot 'goed' overtreft deze score die van de vorige vraag. Ook dit is dus geen speerpunt voor het bestuur.
11. **Ik kan mijn auto dicht bij huis parkeren**: dit leverde een gespreid beeld op, waarbij een grote minderheid (ruim 46%) het hiermee toch niet helemaal eens en oneens is. Bij een neutrale groep van ruim 22% kan 31% z'n auto slecht kwijt
12. **Ik ondervind last van geparkeerde auto's**: ook hier een gespreid beeld met de nadruk op een 'beetje' tot 'oneens'(ruim 62%).
13. **Ik kan mijn fiets in de binnenstad (bijna) altijd kwijt**: dat geldt voor ruim 80% van de respondenten.
14. **Ik ondervind last van geparkeerde fietsen:** we kunnen dus onze fiets wel kwijt, maar daardoor heeft eveneens ruim 80% last van geparkeerde fietsen. Niet werkelijk verrassend.
15. **In mijn straat is last van sluipverkeer**: hier geeft de uitkomst een volstrekt gespreid beeld. Schrappen we de neutrale midden kolom (16,8%) dan heeft ruim 40% veel en 43% weinig last. Deze uitkomst is sterk naar locatie bepaald, zoals viel te verwachten.
16. **In mijn straat rijden auto's op zoek naar een parkeerplaats**: in lijn met de uitkomst van vraag 11 is ook hier het beeld gespreid, met een lichte meerderheid (43%) die (veel) last heeft en ruim 36% gering/weinig. Ook hier zal de locatie een grote rol spelen.
17. **Ik bezoek de evenementen in de stad**: hier is de neutrale kolom ('soms') met ruim 40% dominant, terwijl ruim 34% zelden of nooit en ruim 35% regelmatig of vaak de evenementen bezoekt. Zou dit te maken hebben met de leeftijd en/of de eenzijdigheid van de evenementen?
18. **Ik ervaar hinder van de evenementen in de wijk**: schrappen we ook hier de midden kolom ('soms', 24%), dan heeft ruim 49% regelmatig tot veel last en ruim 26% weinig last. Wat ons betreft een duidelijk signaal.
19. **Er zijn te weinig evenementen in de stad**: met ruim 90% bent u het hiermee oneens. Dat lijkt een open deur, maar het is een duidelijk signaal tegenover degenen die voor meer evenementen pleiten met als gevolg grotere verpretparking.

Alhoewel een aantal scores nadere beschouwing behoeft, bevatten de uitkomsten voldoende stof voor een nadere standpuntbepaling, waarbij de kanttekening past dat er veel wordt bevestigd dat in de wijkvisie van PAL reeds is verwoord.

We danken alle participanten voor hun inzet. Blijft u vooral uw mening en zorgen kenbaar maken. Draagvlak onder de bewoners is onontbeerlijk voor het werk van de wijkvereniging. Het bestuur zal in dat kader daarom vaker het instrument van de enquête gaan hanteren. •

HISTORIE

DE WAALSE KERK IN LEIDEN

door Henk Jan de Jonge

In de vorige Hart van de Stadkrant beschreven Carla van der Poel en Edwin Orsel het Catharinagasthuis in de Breestraat. De vroegere kapel van dit gasthuis huisvest de Waalse kerk. Henk Jan de Jonge was er diaken, ouderling en voorzitter van de kerkenraad. Hij gaf les aan de zondagsschool en is voorzitter van de landelijke Commissie voor de geschiedenis en de bibliotheek van de Waalse kerken. Dit artikel verscheen in uitgebreider vorm in de bundel Een hemels cieraad van harmonie. *Het orgel van de Waalse kerk te Leiden in perspectief (Erve muziek 2014).*

Ontstaan van de Waalse Kerk in Nederland

Om het ontstaan van de Waalse kerken in Nederland te begrijpen moet men zich realiseren, dat Nederland in de 16e eeuw bestond uit de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden samen. De Zuidelijke Nederlanden omvatten het huidige België, inclusief het Franstalige Wallonië en een strook in het noorden van het huidige Frankrijk. In 1568 begon de opstand van de Nederlanden tegen Spanje, ook bekend als de Tachtigjarige Oorlog. In de eerste tien jaar wist een aantal steden in Holland en Zeeland zich van de Spaanse overheersing te bevrijden. Maar de rest van de Nederlanden bleef door de Spanjaarden overheerst. Telkens als zich in het noorden een stad van Spanjaarden had bevrijd, stroomden uit het zuiden talrijke protestanten die stad binnen om er vrijheid van godsdienst en werk te vinden. Voor zover deze immigranten Vlaams of Brabants spraken, konden zij zich in de noordelijke steden aansluiten bij de Nederlandstalige kerk. Dat was de hervormde of gereformeerde kerk, want in 1573 was de openbare uitoefening van de katholieke eredienst door de Staten van Holland verboden. Maar de Franstalige Walen konden een dienst in het Nederlands niet volgen. Daarom vormden ze aparte Franstalige gemeenten. De eerste Waalse gemeente in het Noorden werd gesticht in Middelburg in 1574. Er zouden er tientallen volgen.

Breestraat eind 19e eeuw met de Stadsgehoorzaal, Waalse kerk en meisjesschool, collectie ELO

Leiden

Leiden werd van de Spanjaarden bevrijd in 1574. Franstalige diensten waren er al in 1578, mogelijk eerder. In de begintijd werden de diensten georganiseerd door de curatoren van de in 1575 gestichte universiteit. Zij lieten de uit Frankrijk afkomstige hoogleraar theologie Guillaume Fugueray op zondagmorgen preken voor buitenlandse studenten en professoren. De diensten werden dan ook eerst gehouden in een gebouw van de universiteit, de Begijnhofkapel vlakbij het Rapenburg, op nr. 70. Dit gebouw bestaat nog steeds en is onderdeel van het Bestuursgebouw van de universiteit. Toen Fugueray in 1579 terug wilde gaan naar Frankrijk, drong Willem van Oranje er bij de bestuurders op aan hem geen ontslag te verlenen omdat zijn preken "van groot belang zijn voor hen die de landstaal (Nederlands) niet verstaan en voor hen die de Franse taal willen leren."

In 1582 en 1583 hielden de Walen hun diensten enige tijd in de Pieterskerk. Ze namen nu zo in aantal toe, dat in 1584 besloten werd tot de formele oprichting van de Waalse kerk en wel door de instelling van een kerkenraad. Maar de toeloop van Walen was zo enorm, dat het stadsbestuur van Leiden al in 1583 één van de drie hoofdkerken aan de Waals hervormden toewees: de Vrouwekerk aan de noordkant van de Haarlemmerstraat. Dit forse kerkgebouw, gegroeid uit een kapel uit het begin van de 14e eeuw, was in 1573 aan de katholieke eredienst onttrokken. Van 1583 tot 1819 is het gebouw het onderdak van de Waalse hervormde gemeente geweest. Daarnaast hadden de Walen tussen 1638 en 1747 het medegebruik van de Marekerk en de Catharina Gasthuiskapel aan de Breestraat, die in 1818 hun enige kerkgebouw zou worden.

Het Edict van Nantes

Gedurende de hele 17e eeuw bleef door immigratie het aantal lidmaten van de Waalse kerk spectaculair groeien,

tot 5000 rond het jaar 1700. Dit kwam doordat, ná de eerste immigratiegolf van eind 16e en begin 17e eeuw, een tweede immigratiegolf op gang kwam vanaf 1680. Nu niet van protestanten uit Zuid-Nederland, maar uit Frankrijk: de Hugenoten. In Frankrijk had sinds 1598 het koninklijke Edict van Nantes de protestanten een zekere mate van godsdienstvrijheid geboden. Maar onder Lodewijk XIV kwam daar geleidelijk een eind aan. In 1685 hief de Zonnekoning het Edict van Nantes op en verplichtte daarmee alle protestanten in Frankrijk katholiek te worden. Zo'n 200.000 protestanten ontvluchtten clandestien het land. Clandestien, want het was hun verboden het land te verlaten, behalve predikanten want die móesten juist het land uit. Velen kwamen naar de Noordelijke Nederlanden, omdat hier al Franstalige Waalse kerken bestonden. Deze tweede immigratiegolf duurde van ongeveer 1680 tot 1700.

Bloei

Sinds 1700 nam het ledental van de Leidse Waalse kerk gestaag af. Dit kwam door twee op zichzelf gelukkige omstandigheden. Ten eerste hadden er sindsdien in de Zuidelijke Nederlanden en Frankrijk geen vervolgingen van protestanten meer plaats, zodat er een einde kwam aan de immigratie uit die gebieden. Ten tweede integreerden de Walen en Fransen in Leiden snel. Velen van hen werkten in de textielindustrie en moesten op de werkvloer met collega's Nederlands spreken. Vaak gingen geïmmigreerde Walen al in de tweede of derde generatie in de Nederlandstalige omgeving op en gingen dan over naar de Nederlandstalige hervormde kerk.

Tot 1700 heeft de Waalse kerk een geweldig élan en grote activiteit aan de dag gelegd. De kerkenraad kwam elke week bijeen en besprak nauwkeurig het zedelijk leven van de gemeenteleden. Onvermoeibaar nam de kerkenraad, zoals dat toen gebruikelijk was, maatregelen tegen overspel, dronkenschap, ruzies, huiselijk geweld, wanbetaling, valse huwelijksbeloften en dergelijke. Ongetwijfeld heeft deze activiteit bijgedragen tot verbetering van het zedelijk peil van een belangrijk deel van de Leidse bevolking. Eind 17e eeuw maakten de Walen daar zo'n 10 tot 20 procent van uit.

Terugloop

In de 18e eeuw liep het ledental terug van ruim 5000 tot ruim 500, door natuurlijk verloop en de slechte economische toestand van Leiden. De Franse tijd (1795-1813), met de Franse inval, het koningschap van Lodewijk Napoleon en uiteindelijk de inlijving bij Frankrijk, maakte de Franstalige kerken in Noord-Nederland verdacht, wat het ledental verder drukte. Van de vijf predikantsplaatsen die de Waalse gemeente in 1685 had, waren er in 1817 nog maar twee over. De twee predikanten verhuisden in 1819 van de Vrouwekerk naar de Catharinagasthuiskerk.

In de 19e eeuw slonk het ledental verder van ruim 500 in 1800 naar zo'n 225 in 1900. Vanaf 1927 werd de gemeente door nog slechts één predikant bediend. In 2013 bedroeg het aantal ingeschreven, bevestigde en gedoopte leden, ruim 50. Maar het aantal personen dat meer of minder trouw aan de kerkdiensten en andere activiteiten deelneemt is het dubbele. Onder hen zijn niet alleen Franstaligen uit verscheidene landen in en buiten Europa die in Leiden en omstreken zijn komen werken en wonen, maar ook Afrikaanse immigranten die Frans als tweede taal hebben. Naast mensen uit Rwanda en Burundi komen ook vluchtelingen uit Congo en Congo-Brazzaville naar de dienst, rond de 20 mensen. De meesten van hen zijn rooms-katholiek, en blijven dat ook. Ze worden dus niet volledig lidmaat, maar geven de gemeente wel een oecumenisch karakter.

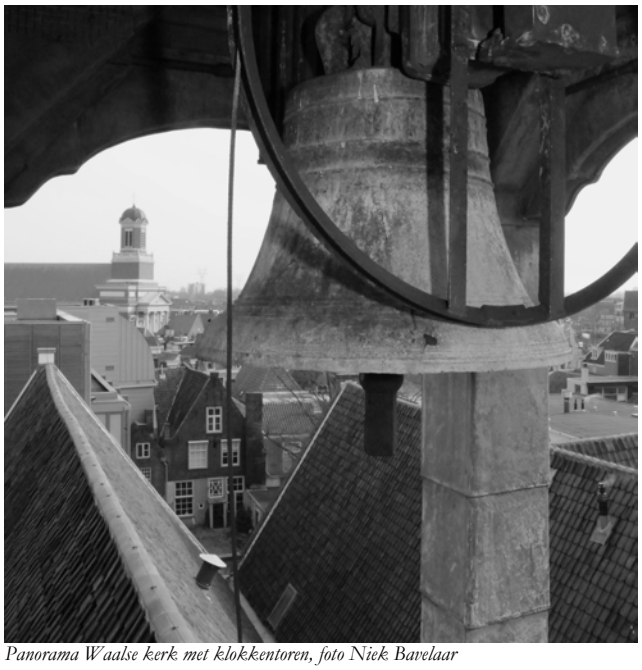

Panorama Waalse kerk met klokkentoren, foto Niek Bavelaar

Activiteiten

De kerk was aanvankelijk ook buitengewoon actief op terreinen als armenzorg, onderwijs, bejaardenzorg en de zorg voor wezen. Constant werden behoeftigen voorzien van brood, brandstof en kleding. Omstreeks 1680 werd bijvoorbeeld de Waalse bakkerij opgericht, voor de uitdeling van gratis brood aan alle Franstalige armen, ook katholieke. De Waalse kerk deed verder aan volksopvoeding door het beheer van eigen Franstalige scholen en de aanstelling van onderwijzers en onderwijzeressen.

Voor de huisvesting van ouderen werden door de Waalse particulieren Pieter Loridan (1656), Jean Pesyn (1683) en Jean Michel (1687) hofjes gesticht, en voor de opvang van wezen het Waalse weeshuis (1703 en sinds 1766 gecombineerd met een bejaardenhuis aan de Oude Vest). Verder werden opgericht de Waalse bibliotheek (1852) en het Waalse ziekenhuis, het Hôpital wallon aan het Rapenburg en bood de kerk de geestelijke en sociale context bij de grote momenten van het menselijk bestaan: doop, huwelijk en begrafenis. Want in de Vrouwekerk werd niet alleen gedoopt en getrouwd, maar ook begraven. Uit de begrafenissen, zowel in als

rondom de kerk, verkregen de stedelijke kerkrentmeesters belangrijke financiële middelen om de kerkgebouwen te onderhouden. Maar de voornaamste activiteit vormden natuurlijk de erediensten.

Orgel

Voor de begeleiding van de gemeentezang werd in 1746 in de Vrouwekerk een orgel geplaatst, gebouwd door Gerard Steevens. Het instrument werd omdat het niet voldeed al in 1750 grondig herzien door Pieter Assendelft. Toen de Vrouwekerk rond 1819 door gebrekkig onderhoud rijp geworden was voor de sloop verhuisde het orgel naar de Catharinagasthuiskerk, die de gemeente de Waalse kerk als vervangende huisvesting had toegewezen. In 2013 werd het orgel opnieuw grondig gerestaureerd en werd er een podium voor gebouwd.

Landelijke organisatie

Wat de landelijke organisatie van de Waalse kerken betreft: sinds 1578 vormden ze in het geheel van de nationale gereformeerde of hervormde kerk de autonome wederhelft van het Nederlandstalige deel van deze kerk. Met de Hervormde Kerk als geheel zijn de Waalse gemeenten in 2004 opgegaan in de Protestantse Kerk in Nederland. Hierin vormen ze nog steeds een eigen classis, nu één van de 75, met een eigen bestuur en een eigen afgevaardigde in de landelijke synode van de Protestantse Kerk.

Het enige waarin de Waalse kerken zich nog onderscheiden van andere gemeenten in de Protestantse Kerk is het gebruik van het Frans in de eredienst en in vergaderingen. Deze traditie is zinvol; ze laat horen hoe de Protestantse Kerk als geheel is ontstaan: uit verdrukking en vervolging, vlucht en verzet. •

DIERENFIGUREN IN DE WIJK

BEEST GEWEEST

door José Plevier

Je loopt er jaren voorbij zonder dat het je opvalt en je je afvraagt wat het daar doet: een sculptuur, gevelsteen of andere decoratie met de afbeelding van een dier. De talloze leeuwen met een Leids wapenschild in de klauwen laten we voorlopig buiten beschouwing, hoewel een tocht erlangs zeker ook interessant is. We beginnen nu met de vogels.

Stadhuis Koornbrugsteeg

Stadhuis, foto ELO

Aan de zijkant van het stadhuis, in de Koornbrugsteeg ofwel het Trouwstraatje, is in de topgevel een zwaan te zien met het jaartal 1593. Deze gevelsteen herinnert aan het jaar dat aan Leiden het zwanenrecht werd verleend, iets wat meestal was voorbehouden aan edelen en andere hooggeplaatsten. Voor Leiden hield het in dat de stad zwanen mocht houden in een hok bij de Rijnsburgersingel. De steen is aangebracht na de brand van 1929. Voor de restauratie en nieuwbouw van 1934 tot 1940 ontwierpen eigentijdse kunstenaars ornamenten en symbolen uit de Leidse geschiedenis. De maker van deze steen is beeldhouwer Mari Andriessen, vooral bekend van het beeld De Dokwerker in Amsterdam.

Historische smederij Oude Varkenmarkt

Oude Varkenmarkt 4, foto Sarah Hart

Na het vertrek van smid Sjaak van de Geijn heeft Martijn van den Berg het bedrijf van zijn oud-leermeester overgenomen en sinds januari 2016 brandt het vuur weer in de historische smederij aan de Varkenmarkt. Aan de gevel hangt nog een stukje siersmeedwerk van Sjaak: een sierlijk vogeltje.

Woonhuis Willem Corneliszoon Rapenburg 94

Rapenburg 94, foto Sarah Hart

In dit pand woonde Willem Corneliszoon (1542 -1616), organist en luitspeler in de Pieterskerk. Voor zijn genoegen hield hij duiven. Tijdens het Spaanse beleg in 1574 was communicatie met de buitenwereld niet mogelijk en daarom smokkelde Willem een aantal duiven de stad uit, naar Delft. Van daaruit vlogen de duiven terug met berichten voor de Leidse Vroedschap. Zo ontving men op 28 september 1574 een brief van geuzenleider Lodewijk van Boisot met informatie over de aanstaande inundatie. Zonder de duivenpost zou men niet geweten hebben dat de redding nabij was en had Leiden zich wellicht overgegeven. Vier jaar na het Ontzet verleende Jan van Hout namens de stad aan Willem Corneliszoon het recht om zich 'Van Duyvenbode' te noemen en hij mocht tevens een familiewapen voeren. Met duiven erop natuurlijk. De duivenpostbriefjes waren te zien in De Lakenhal. Hopelijk zijn ze daar ook na de verbouwing van het museum nog te bewonderen. De opgezette duiven hebben nog jaren de Leidse burgemeesterskamer gesierd maar hebben de tand des tijds niet doorstaan. •

BESTUUR

WIJKVISIE EN GEMEENTERAADS-VERKIEZINGEN 2018

door Jan Pieters

Het ligt niet op de weg van een wijkvereniging om een stemadvies uit te brengen, maar nu PAL haar toekomstvisie heeft geformuleerd is het wel nuttig om de programma's voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 naast elkaar te leggen en tegen onze eigen visie af te zetten. Een partijprogramma is natuurlijk breder dan wat er in een wijk speelt en het merendeel van de partijen nog geen definitief programma geformuleerd. Dat neemt niet weg dat er zaken in staan waarover we nu al wat kunnen zeggen. Onze analyse betreft de programma's van PvdA, D66, VVD en CDA, die al beschikbaar waren.

Woonkwaliteit en binnenstad

Er is weinig aandacht voor de kwaliteit van wonen in de binnenstad, wel voor de economie, horeca, detailhandel en bereikbaarheid met de auto--alsof fiets en OV geen terrein winnen. Maar wat nodig is om er prettig te wonen blijft buiten beschouwing. Dat is jammer, want wonen in de binnenstad is van vitaal belang voor de stad als geheel. Op vrijdag 10 november beschreef NRC Handelsblad hoe belangrijk goed wonen in de binnenstad is. Loopt de woonkwaliteit terug dan vertrekken gezinnen, maar: "Met de gezinnen verdwijnt ook de leefbaarheid uit het stadscentrum." Vaste bewoners bepalen de omgangsvormen in hun buurt en zorgen voor veiligheid en minder criminaliteit. Hoe gevarieerder de samenstelling--arm, rijk, jong en oud, met en zonder kinderen—des te beter.

Rapenburg, foto wijkvereniging

De onderzochte partijen achten het noodzakelijk dat er de komende tien jaar rond de 10.000 woningen bijgebouwd worden, vanwege de gezinsverdunning en trek naar de stad. Komen ze er niet dan ontstaat er woningnood, vooral onder mensen met een laag- en middeninkomen. De partijen willen slim bouwen. Kleinere woningen, dicht op elkaar en niet in het groen rondom de stad. Maar 10.000 woningen bij de 56.000 die we al hebben leidt tot een heel scherpe concurrentie om de beschikbare ruimte. Wat wordt het? Wegen, parkeerplaatsen, parkjes, winkels, bedrijven of huizen? Daar gaat het in de komende raadsperiode om. Geen gemakkelijke keuzes.

Auto

Zowel PvdA als D66 willen dat de auto ruimte inlevert. Ze begrijpen dat die steeds minder in de stad past en voor iedereen van lust tot last zal worden. PAL wil ook meer groen in onze wijk en kleinschalige ontmoetingsplekken voor bewoners. Als we daar nou eens een paar van de huidige parkeerplaatsen voor zouden gebruiken? D66 wil af van de zogenoemde parkeernorm. In de praktijk komt dat neer op minder parkeervergunningen per woning. Het CDA wil dat uitdrukkelijk
niet, maar waar het CDA het groeiende aantal auto's per wooneenheid kwijt wil blijft duister. PvdA en D66 spreken beide van een 'autoluwe' binnenstad. D66 wil expliciet meer autovrije straten, hopelijk ook in het centrum. VVD en het CDA willen vooral veel gemotoriseerde bezoekers blijven trekken. De VVD door geen geld te vragen voor het eerste uur parkeren op de zaterdagmorgen. Wie dekt dat financiële gat? De Leidenaren, toch zeker? Zouden die paar euro's aan parkeerkosten op de totale boodschappenrekening nou zoveel uitmaken? Onderzoek wijst er niet op.

Fiets

Alle partijen willen meer ruimte voor de fiets. Dat kan ook, omdat de afstanden kleiner worden als je dicht op elkaar bouwt. Maar geen partij is concreet als het om fietsenstallingen gaat in ons deel van de binnenstad. Wel wil men veel meer fietsenplekken bij het station, maar hoe dat in de Breestraat moet, en in de stegen? Geen idee! Ook ons herhaalde pleidooi voor inpandige fietsenbergingen bij verkamering of de op stapel staande uitbreiding van de woonvoorraad, is nog niet terug te vinden in de verkiezingsprogramma's.

Verkamering en airbnb

Interessant is dat de VVD verkamering wil begrenzen in woonwijken. Die partij denkt zelfs aan een maximaal percentage van woningen dat 'verkamerd' mag worden. Daar zijn we erg blij mee. Maar er zit voor ons wel een addertje onder het gras. Die voornemens gelden 'woonwijken'. En welke status heeft onze wijk? Studentenwijk, winkelwijk, of nog wat anders? Omdat geen van de partijen aan iets anders lijkt te denken dan aan winkels, horeca, musea en de universiteit als het om de binnenstad gaat zijn wij daar niet gerust op. Er wonen wel meer dan 5.600 inwoners in onze wijk ons deel van de totale binnenstad.

We weten dat de PvdA tijdens de afgelopen raadsperiode ver wilde gaan in het tegengaan van verkamering. Het is daarom vreemd dat we er niets van terugvinden in het programma. Misschien in de definitieve versie? De VVD wil beperkingen opleggen aan langdurig verhuur via airbnb. Prima, wat ons betreft geldt dat ook voor hotels. Wij willen in onze wijk sociale samenhang en leuke dingen doen met onze buren. Dat doe je niet met hotelgasten en mensen die er maar kort wonen.

Buurtfeest in de Hoefstraat, foto Marjolijn Pouw

D66 en CDA roeren de verkamering ook niet aan. Maar niemand kan toch blind zijn voor het feit dat de bewoners van een wijk bepalend zijn voor de sfeer? Als de binnenstad een campus wordt van universiteit en hogeschool, alleen bevolkt door studenten en ex-pats dan is dat nadelig voor de regionale koopfunctie van Leiden en andere voorzieningen. Wij vinden het dan ook heel erg dat de uitbreiding van de Humanities Campus erop neer lijkt te komen dat bewoners van het Doelenterrein het veld moeten ruimen. Maar CDA en D66 steunen de universiteit en staan er vierkant achter.
Zowel VVD als D66 willen van vrijvallende winkelruimte niet automatisch horeca maken. Dat kunnen ook woningen zijn of voor D66 zelfs tijdelijke huisvesting voor startende bedrijfjes. Prima! We moeten af van het idee: 'winkel eruit, kroeg erin'. Winkel eruit, gezin, alleenstaande, bedrijf of kunst erin moet ook kunnen.

Evenementen
D66, VVD en CDA willen veel evenementen. D66 wil er zelfs meer dan nu. Wel zouden die goed afgestemd moeten zijn op de locatie. Dat is in lijn met de wens van een grote groep organisatoren van evenementen. Die willen door locatieprofielen een beter aansluiting tussen evenement en de plek bereiken. Ook buurtfeestjes krijgen de wind in de rug. Maar geen woord over het probleem van verminderde veiligheid, geluidsoverlast en afval bij de steeds massalere volksfeesten als de Leidse Lakenfeesten, Peurbakkentocht of 3 oktober. Feesten waarvoor veel binnenstadbewoners de stad ontvluchten. Het akkefietje met de Kaasmarkt op 2 oktober geeft te denken. We houden ook ons hart vast voor de ambities met betrekking tot een steeds grotere Leidse Marathon. Een vrij kleine, middeleeuwse stad legt nu eenmaal beperkingen op. Evenementen, OK, graag zelfs! Maar wel op Leidse leest geschoeid!

Terrassen
D66 wil de ondernemers meer vrijheid geven om de openingstijden van terrassen in overleg met de bewoners vast te stellen. Een heel slecht idee. Het CDA wil graag meer horeca langs de Nieuwe Rijn en dus op de Botermarkt, die 's avonds open blijft. Maar stemgeluid van terrassen in de nacht verstoort de slaap. Helaas is daar maar heel weinig volume voor nodig. Het geniepige is dat mensen zich de volgende morgen vaak niet herinneren dat zij 's nachts wakker zijn geworden van geluid. Als ze dan overdag prikkelbaar zijn, schrijven ze dat overal aan toe, behalve aan de echte oorzaak: geluid van terrassen en dronken voorbijgangers. Je moet terraseigenaren en bewoners niet onderling laten uitmaken tot hoe laat terrassen open mogen blijven. Van elf uur 's avonds tot zeven uur 's morgens moet de gemeente geluidshinder zoveel mogelijk proberen in te perken.

(Sluip)verkeer
De PvdA is het meest expliciet in de wens om het verkeer te laten doorstromen. Prima! Maar hoe zit dat met het sluipverkeer door de wijk waarvan onze medebewoners al tientallen jaren last hebben? Jammer dat tijdens de huidige raadsperiode een oplossing voor de Langebrug, die binnen handbereik leek, niet bereikt kon worden.

Duurzaam distributiecentrum
De PvdA wil een duurzaam stadsdistributiecentrum. Het stond niet met zoveel woorden in onze visie, maar dat lijkt ons een prima idee. Hoe minder bevoorrading per vrachtauto of gemotoriseerde pakjesbezorgers des te beter--en graag elektrisch!

Openbaar Vervoer
De vier partijen willen ook het openbaar vervoer verbeteren. De PvdA wil dat alle Leidenaren in buitenwijken met de bus naar de Breestraat kunnen, we ontvangen ze graag. Maar het CDA wil minder bussen door de Breestraat en daar zijn we het van harte mee eens. Alle partijen denken aan kleinere bussen. Prima!

Garenmarkt
Alle partijen (behalve het CDA. Dat spreekt zich er niet over uit) willen er een groen plein van maken. Of er dan toch nog auto's op het maaiveld worden toegelaten wordt nergens expliciet vermeld. Maar het zou te gek zijn als boven op die garage, die nooit en te nimmer vol komt zolang de auto's niet tegelijkertijd van de straat geweerd worden, een paar parkeerplekken over blijven. Juist op de Garenmarkt is er een schreeuwende behoefte aan groen, omdat het Van der Werfpark al overvol is. Geen van de partijen laat zich uit over de vraag of vergunninghouders straks in de garage mogen parkeren. Het CDA wil zelfs compensatie voor parkeerplaatsen die op de Kaasmarkt verdwijnen. Maar waar? In de nieuwe Garenmarktgarage?

Duurzame investeringen
Alle partijen hebben duurzaamheid in het vaandel en beloven steun aan mensen die energie willen besparen. De PvdA wil voor iedereen een gratis energiescan. Behalve het CDA willen ze ook een groen, duurzaamheidsinvesteringsfonds. De VVD wil minder strenge regels voor investeringen om in huis energie te besparen en de omgeving te vergroenen, verder willen alle partijen dat nieuwe woningen energiezuinig zijn en dat is ook heel goed.

Handhaving
Er wordt meer handhaving beloofd. Laten we het hopen. De PvdA zegt er meteen bij: "alleen in uiterste

noodzaak met cameratoezicht". De VVD ziet daarin meer mogelijkheden, net als wij. De VVD wil verder een miljoen uittrekken om de stad schoner en veiliger te maken. Helaas wordt er met geen woord gerept over het handhaven van verkeersregels met betrekking tot de lengte van vrachtwagens, vrachtverkeer door stegen of de 30 km zone. De VVD wil verder vuilcontainers laten bewaken om vuilstort ernaast tegen te gaan en belooft dat handhaving zich niet zal beperken tot de kantooruren, maar ook 's nachts en in de weekeinden gebeurt. Het is een mooi streven dat ook de overlast van cafébezoek kan verminderen.

Tot slot

De kwaliteit van wonen in de binnenstad wordt niet als zodanig geadresseerd, maar desondanks is er veel te kiezen. De noodzaak van meer woningen stelt ook PAL voor moeilijke keuzes op het vlak van steunbetuigingen in de komende raadsperiode. We houden u op de hoogte. •

steun het Leids Carillon Genootschap

Er zit muziek in de lucht...

Steun het Leids Carillon Genootschap voor maar € 20,- per jaar.
leidscarillongenootschap@gmail.com
www.leidscarillongenootschap.nl

(STADS)ONTWIKKELING

CATHARINASTEEG EN AALMARKT

Door Marjolijn Pouw (met dank aan Franceline Pompe)

Op 9 november opende wethouder Paul Laudy de Catharinasteeg—de nieuwe verbinding van Breestraat en Aalmarkt—en luidde het 4-daagse stadsfesival in, dat 'Het winkelrondje is compleet' was gedoopt. In de vorige Hart van de Stadkrant beschreven Rob Onel en Stance Eenhuis de voorgeschiedenis. Hier enkele aanvullingen waarin de rol van de wijkvereniging PAL belicht wordt.

Wervelende dans bij de opening van de Catharinasteeg, foto Franceline Pompe

Het 'Gat van Van Nelle'

In 1976 werd het Van Nelle - gebouw op de Aalmarkt gesloopt. Het was in 1926 ontworpen door de architecten Brinkman en Van der Vught en kon als een van de mooiste voorbeelden van het Nieuwe Bouwen in Leiden gelden. Het gat werd door het ernaast liggende V&D gebruikt om de winkel te bevoorraden. Het gebied verloederde natuurlijk al gauw en de gemeente wilde het verval stoppen door de ontwikkeling van een groots plan, waarbij zo ongeveer het hele blok Breestraat - Aalmarkt - Boommarkt gesloopt zou worden. Bewoners ging dat veel te ver: "Als ik het goed begrijp kom ik op de sokkenafdeling van V&D te wonen", zei een van hen op de informatieavond van de gemeente.

De wijkverenigingen PAL, Maredorp en de Camp kwamen in actie. Begin 1999 organiseerden ze een bijeenkomst met de burgemeester en betrokken wethouders. De door hen ingeschakelde Leidse stedenbouwkundige Fred Kaaij, stadsbouwmeester van de gemeente Haarlemmermeer, deed een voorstel voor de oude Aalmarktschool als 'trekker' in het gebied en gaf twaalf tips voor de herontwikkeling, uitgaande van behoud in plaats van sloop. Het is ook aan hun inzet te danken dat de Aalmarkt weer zo mooi is geworden, met als attractie de prachtige binnentuin bij de Stadsgehoorzaal.

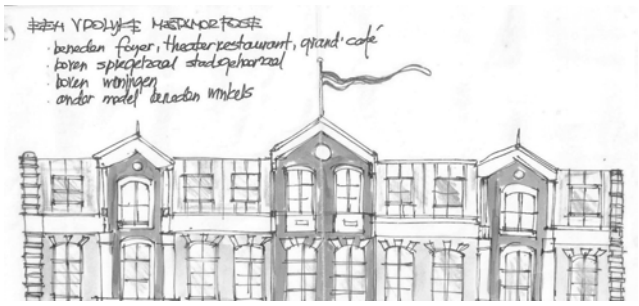

De metamorfose van de Aalmarktschool, tekening van Fred Kaaij uit 1998, gebruikt bij zijn betoog

Referendumgroep en Stichting Aalmarktgebied
Het protest had de oprichting van een referendumgroep tot gevolg. De belangen van de verschillende partijen leken nogal tegengesteld. Waar moest de nadruk op liggen? Het economische belang (winkelen, werken, uitgaan en parkeren?) Behoud van het Leidse erfgoed (monumenten, oorspronkelijke stratenplan)? Wonen? De Rijksdienst Monumentenzorg kwam eraan te pas en verbood nieuwe onderbrekingen in de gevels van de Breestraat. De spanning liep hoog op, de ontwikkeling stagneerde. Het referendum kwam er niet, wel werd een brede projectgroep opgericht: de Projectgroep NAP (Nieuw Aalmarkt Plan) genoemd, in tegenstelling tot het oude, afgekeurde plan van projectontwikkelaar MAB. In de projectgroep zaten vertegenwoordigers van alle belangengroepen: de stichtingen Oud Leiden en Aalmarktgebied, het MKB, de winkeliersverenigingen, studentenverenigingen, Bond Heemschut, Universiteit en Stadsgehoorzaal en natuurlijk ook de wijkverenigingen. Namens PAL was dat oud bestuurslid Franceline Pompe. Jarenlang hebt u haar heldere, scherpe berichten over het project kunnen lezen in onze krant. Als onafhankelijk voorzitter werd oud-wethouder Cees Waal aangetrokken. In 2012 keurde de gemeente de bouwplannen voor het gebied goed Ze zijn in de geplande tijd gereedgekomen. Het 'Gat van Van Nelle' is nu weer bebouwd met winkelpanden, er is een nieuwe doorlooproute naar de Breestraat, een nieuwe voetgangers- en fietsersbrug bij de Waag, en boven de winkels kun je heel mooi wonen. Wie meer over de cruciale bijeenkomst in 1999 wil weten leze het verslag in de Hart van de Stadkrant van juni 1999, te vinden bij ELO op de Boisotkade. •

(STADS)ONTWIKKELING

REMBRANDTBRUG (VERVOLG)

Door Marjolijn Pouw

Zoals we in de vorige aflevering van onze krant schreven is de gemeente van plan om de Rembrandtbrug bij het oude tolhuis in de Weddesteeg in de historische kleuren taan en zwart op te schilderen. Op het ogenblik is dat beleid voor de hele binnenstad. Buurtbewoners zijn er niet blij mee. Historische kleuren in de binnenstad? Mooi. Goed dat er onderzoek naar gedaan wordt, maar waarom moeten ze overal in het straatbeeld terugkomen, ook waar het niet past? Slaat de gemeente niet door? De Rembrandtbrug is een 20e-eeuwse reconstructie met vele voorgangers. Die kun je moeilijk historisch noemen. Hoe de oorspronkelijke brug eruit heeft gezien is niet zeker. De door bewoners gehouden peiling van de meningen in de buurt leverde een duidelijke voorkeur op voor de huidige, lichte kleuren.

Op 6 oktober zou een afvaardiging van de bewoners hun standpunt met wethouder Laudy bespreken. Voor het zo ver was liet de gemeente de buurt evenwel bij brief weten dat er voor een bruinrode taankleur gekozen was. Het schilderwerk zou in het voorjaar van 2018 worden uitgevoerd.
De wethouder werd het resultaat van de peiling overhandigd. Laudy toonde zich onder de indruk van de betrokkenheid die eruit spreekt, maar verklaarde dat de gemeente met betrekking tot de binnenstad nou eenmaal voor historische kleuren heeft gekozen, en dat daar niet vanaf geweken wordt.
Om tegemoet te komen aan de voorkeur voor lichte kleuren zou een lichte variant van de taankleur toegepast kunnen worden. Gezien het effect dat te zien is in de proefvakken op de brug willen bewoners daar echter niets van weten. Ze vragen zich af of er wel een juiste procedure is gevolgd. Waarom heeft het voorgenomen besluit voor de verandering van de kleuren niet ter inzage gelegen? Een zo grote verandering in het beeld is van grote invloed op hun woonomgeving. En hoe zit het met het beschermde stadsgezicht en de veiligheid? De leuningen van de brug worden zwart. Die zie je niet in het donker. Je zou verwachten dat er een omgevingsvergunning vereist is bij zulke ingrijpende veranderingen.

Vrienden van de Rembrandtbrug
De gemeente stelt zich op het standpunt dat de kleuren passen in het plan dat voor de historische binnenstad is vastgesteld. Bovendien is er geen vergunning nodig, omdat de Rembrandtbrug geen monument is. In dat geval mag je zonder vergunningaanvrage de kleuren veranderen. Dat laatste verbaast de bewoners. De brug is gezichtsbepalend. Verander je de aanblik ingrijpend zonder de buurt naar zijn mening te vragen dan negeer je de betrokkenheid die nou juist zo gepropageerd wordt, is hun reactie. Ze hebben zich inmiddels verenigd in de groep Vrienden van de Rembrandtbrug en stellen een brede discussie voor over de gang van zaken. In het vervolg willen ze beter voorgelicht worden en nauwer bij ingrijpende beslissingen over hun omgeving worden betrokken. Ze hebben met succes de publiciteit gezocht. Het Leidsch Dagblad wijdde er een artikel aan, en Sleutelstad FM (de radiozender voor Leiden en omgeving). Intussen hebben ze een eigen website opgezet en zijn ze te vinden op Facebook (zie de poster hieronder). Verder zijn ze een handtekeningenactie begonnen, zodat ook mensen van buiten de buurt, of de stad hun bezwaar kunnen ondertekenen. En ze hebben posters opgehangen. Online ondertekenen kan ook.

Volg ons op: www.rembrandtbrug.nl of via facebook.

"LIEVER WIT DAN DIT"

Vrienden van de Rembrandtbrug, deel van de poster

BESTUUR

BERICHTEN

Jan Demper (JD), Adri Klaassen (AK), Aart Martin de Jong (AMdJ), Marjolijn Pouw (MP)

PIETERSWIJK

Breestraat | Blok Breestraat – Mosterdsteeg – Botermarkt – Choorlammersteeg De vergunning voor de grootscheepse opknapbeurt is nog niet verleend, maar dat zal volgens de gemeente niet lang meer duren. Vooruitlopend daarop is de ontwikkelaar alvast met opruimen begonnen. (MP)

Breestraat | Waalse kerk In het eerste kwartaal van 2018 worden in de Waalse kerk (Breestraat 60) op de zaterdagen orgelconcerten uitgevoerd. De toegang is vrij, collecte na afloop. 10 februari – Sietse de Vries, organist van de Martinikerk Groningen; 10 maart – Theo Jellema, Grote- of Jacobijnerkerk Leeuwarden; 14 april – Anton Doorhein, Dominicuskerk Rotterdam. (MP)

Groen | Ketelboetersteeg - Langebrug De twee vanwege de bouw van de studentenappartementen gekapte bomen zijn nog steeds niet door het daartoe verplichte DUWO vervangen. De grond in de plantgaten is ongeschikt voor bomen. Deze moeten eerst uitgegraven worden. Wanneer dat gebeurt weet niemand. DUWO heeft het beloofde groen in de straatjes en stegen achter de appartementen evenmin geplant. Wie spreekt ze daar op aan? (AK)

Pieterskerkhof | Bij de kap van de zieke kastanje naast de ingang van het van der Speckhof is toegezegd om behalve de boom ook de boombank te vervangen. De nieuwe boom, een plataan, staat er nu ruim een jaar, maar de boombank is nog niet vervangen. De gemeente liet weten dat de bank besteld is en begin januari geplaatst zal worden. (AK)

Pieterskerkhof eind 19e eeuw, collectie ELO

Plaatsteeg | Begin oktober opende burgemeester Henri Lenferink de dit jaar door Jelle Verheijen gerestaureerde Brandslangendroogtoren in de Plaatsteeg. Zie verderop in deze krant. 'De Brandmeester', zoals het project bekendstaat, is genomineerd voor de Rijnlandse Architectuurprijs 2017, die op 29 november werd uitgereikt. Bij het ter perse gaan van deze krant was nog niet bekend aan wie. Mijn favoriet blijft de Brandslangentoren met zijn mooie tuintje en leibomen. (MP)

ACADEMIEWIJK

Boisotkade | Met hulp van de gemeente, Vrienden van het Singelpark en vrijwilligers uit de buurt zijn dit najaar op burendag duizenden bollen geplant op de Boisotkade en de tegenoverliggende Witte Singel. Subsidie kwam onder meer uit het Oranjefonds, gereedschap van de gemeente. Mogen alle bollen uitkomen.

Rembrandtbrug | Nieuwe kleuren Buurtbewoners verzetten zich tegen het opschilderen van de brug in de kleuren bruinrood en zwart, zoals de gemeente van plan is. Begin oktober besprak de buurt zijn standpunt met de wethouder (Laudy). Deze toonde zich onder de indruk van de vele steunbetuigingen, maar verklaarde dat de gemeente voor historische kleuren heeft gekozen in de binnenstad en daar niet van af wil wijken. De bewoners, verenigd in de groep Vrienden van de Rembrandtbrug, zijn een protestactie begonnen. Zie het bericht in deze krant. (MP)

LEVENDAAL-WEST

Garenmarkt | Herinrichting plein De PAL- werkgroep Plein aan de Garenmarkt overhandigde in september het pamflet 'Mooi plein aan de Garenmarkt' aan wethouder Laudy. De gemeente heeft intussen twee werkgroepen ingesteld voor de herinrichting van het plein en de Korevaarstraat na de voltooiing van de parkeergarage die er wordt gebouwd. Deze zijn in november met de ontwikkeling van ideeën begonnen. Zie verder het bericht erover in de nieuwe Hart van de Stadkrant. (MP)

Garenmarkt | bebouwde deel Onlangs is de gemeente begonnen met de hoognodige opknapbeurt van de bestrating van het bebouwde deel van de Garenmarkt. Het werk moet op 22 december klaar zijn. Nu maar hopen dat het weer meezit. (MP)

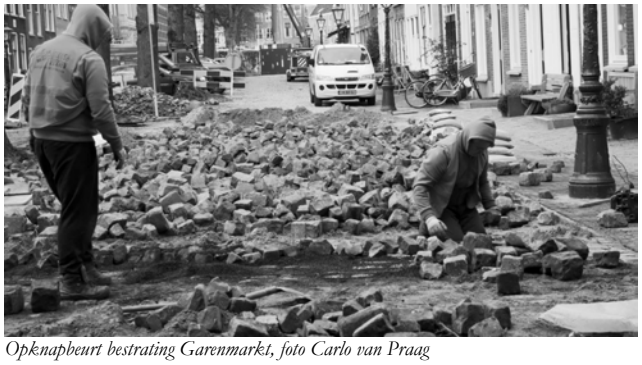

Opknapbeurt bestrating Garenmarkt, foto Carlo van Praag

Jan van Houtbrug | Het blijft een gevaarlijke kruising, zeggen buurtbewoners. Vooral voor kinderen en ouderen. Het zou helpen als auto's rustiger zouden rijden, maar de inrichting nodigt er nog niet echt toe uit. Mogelijk gaat het beter als de parkeergarage op de Garenmarkt klaar is en de rotonde voltooid. Bij de evaluatie moet daar nog eens goed naar gekeken worden. Ook naar de stoplichten op de brug. Die houden het verkeer nogal op, met als gevolg uitlaatgassen en motorgeronk. En lawaai van optrekkende (vracht)auto's. De stoplichten daar zijn onmisbaar vanwege de kruising, zeggen verkeersdeskundigen. Maar is die kruising dwars over de brug echt nodig? Zou je de auto's die van de Zoeterwoudse Singel de Oranjeboomstraat of willen het Plantsoen niet beter in een lus over de Lammenschans kunnen laten rijden? En van de Plantsoenkant over de rotonde? Dan trek je de stenen scheiding over de brug door en zijn stoplichten overbodig. (MP)

Çentrumroute Jan van Houtkade | De Jan van Houtkade verandert in een verkeersader. De politiek zou ernst moeten maken met de afremming van verkeer door de stad. En het verlenen van ontheffingsvergunningen aan weinig wendbare, zeer lange en zware vrachtauto's aan banden moeten leggen. De 30 km zone over de kade (en de singels) is een lachertje. Motoren en personen auto's scheuren de huizen langs, lekker over de onlangs aangelegde, vloeiende drempel, die de charme van hoge snelheid eerder verhoogt dan afremt. Het is wachten op ongelukken.
Het ontwerp voor het Centrumroute tracé Hooigracht is aan B&W voorgelegd. B&W heeft er positief over besloten. Het uitvoeringsbesluit wordt naar verwacht begin december in de desbetreffende commissie behandeld. Het raadsbesluit zou in januari genomen kunnen worden. (MP)

Van der Werfpark | Het Van der Werfpark is aan een opknapbeurt toe. De plannen liggen klaar. De status is onhelder, maar de uitvoering leidt misschien wel tot voort buurtbewoners ongewenste veranderingen. Meer is te vinden in de column van Carlo van Praag, verderop in deze krant. (AK)

BESTUURSAGENDA

Buurtkaderoverleg | In het overleg van november 2018 stonden onder meer de Sociale Wijkteams op de agenda en het Concept Uitvoeringsprogramma Handhaving Openbare Ruimte 2018. In onze wijk zullen onder meer het inrijverbod in de Breestraat, laden en lossen en de lukraak op de stoep geparkeerde fietsen de aandacht van et team Handhavers hebben, verder standplaatsen op de markt,

het huisvuil naast de afvalcontainers in plaats van erin en foutparkeren bij het Van der Werfpark, hangjongeren, zwervers en daklozen en loslopende, wildpoepende honden. Aan onze kant van de Nieuwe Rijn (Botermarkt, Aalmarkt, Boommarkt) wordt het ongeoorloofd parkeren van auto's aangepakt, en op het water de te hard varende lawaaiboten. (AK/AMdJ)

Evenementen | De gemeente is bezig met DNA-profielen van locaties te bepalen, zodat evenementen erop afgestemd kunnen worden. Zie verderop in deze krant. (JD/AK)

Publieksparticipatie | Het bestuur van PAL nam deel aan door de gemeente opgezette werksessies voor 'Publieksparticipatie' zoals burgerparticipatie tegenwoordig wordt genoemd. Gaat het wat opleveren? Het is nog hard zoeken. Een impressie vindt u in deze krant. (JD/AK)

Verkamering | Verkamering begint in heel Leiden een toenemende plaag te worden. De gemeente zegt dat er weinig aan te doen is omdat het volgens een verordening uit 2005 is toegestaan. Men wil wel wat doen aan de overlast, maar de maatregelen lijken niet erg sterk (een huismeester aanstellen, liefst een bewoner). Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen krijgt het punt nu meer aandacht van de fracties. De PvdA dringt in haar verkiezingsprogramma aan op quota per wijk, zoals in andere studentensteden al gebeurt. Ook andere partijen buigen zich erover. Zie de vergelijking verderop in deze krant (AK) •

look
OPTIEK
OOGMETING LENZEN BRILLEN

Breestraat 133
2311 CM Leiden
T. 071 512 22 13
www.lookoptiek.nl

DRUKKERIJ • ZETTERIJ • REPROSERVICE
Van Der Linden
OFFSET • LICHTDRUK • FOTOKOPIE • LEIDEN SINDS 1901
Al meer dan 100 jaar het adres voor uw reprowerk
• Visitekaartjes • Briefpapier • Enveloppen •
• Geboortekaartjes • Trouwkaarten •
• Kopieën • Printen • Bouwtekeningen • Posters •
Vliet 4a-6 - 2311 RE Leiden
www.drukkerijvanderlinden.nl
Tel. 071-5120815
info@drukkerijvanderlinden.nl

OPROEP PAL: VOOR U, MAAR OOK DOOR U !

Al vele jaren zet de wijkvereniging zich op allerlei terreinen in voor de belangen van de bewoners. Dat is alleen mogelijk met behulp van vrijwilligers. Vaak waren dat er voldoende en het bestuur is daarvoor iedereen die zich heeft ingezet, of nog steeds inzet dankbaar.
Het bestuur wil de structuur en de organisatie van de vereniging versterken en de betrokkenheid en participatie van bewoners vergroten. Er zijn op dit moment ook belangrijke kwesties aan de orde, zoals de inrichting van de Garenmarkt na de bouw van de parkeergarage en de herinrichting van het Van der Werfpark. Het bestuur wil daarom een aantal permanente en tijdelijke werkgroepen of projectgroepen vormen en zoekt daarvoor enthousiaste meedenkers en –doeners.

We vragen vrijwilligers voor:

- Werkgroep communicatie: deze wordt samen met de Redactiecommissie en de webmaster belast met het opzetten, structureren van en inhoud geven aan de communicatie van de PAL met de bewoners. Van het bestuur zit Rita Blankenberg in deze werkgroep.
- Werkgroep activiteiten / bewoners-cohesie: uit een onderzoek eind vorig jaar is naar voren gekomen dat veel bewoners behoefte hebben aan meer samenhang binnen de wijk/straat. Deze werkgroep wordt belast met het organiseren van activiteiten voor alle wijkbewoners. Het bestuur zal vertegenwoordigd zijn door Jan Demper.
- Projectgroep Van der Werfpark: binnen afzienbare tijd wordt dit park op de schop genomen en heringericht. De PAL wil daarin haar bijdrage leveren.

Meedoen? Meld u aan bij info@pieterswijk.nl

MAATWERK
Zoekt u een betrouwbare aannemer?
MaatWerk = kennis & vakmanschap
vrijblijvende offerte? | Bel Menno de Jong 06-29 50 25 70
Rapenburg 32 | 071-5891157 | www.maatwerk-leiden.nl

WIJKVERENIGING PAL

De Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal West stelt zich ten doel de leefbaarheid in de wijk te vergroten. Het bestuur bestaat uit bewoners die voor maximaal zes jaar door de leden kunnen worden gekozen. Het bestuur verantwoordt zich jaarlijks in de ledenvergadering van april. Jaarverslag, statuten en reglementen zijn op de website te vinden.

Adres en gegevens: Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PAL)
KvK Rijnland: 40445179
@-mail: info@pieterswijk.nl

WWW.PIETERSWIJK.NL

Bestuur

- **Adri Klaassen & Aart Martin de Jong** duo voorzitters
- **Pim Jong**, penningmeester
- **Rita Blankenberg-Houben**, secretaris
- **Jan Demper**, bestuurslid – distributie Hart van de Stadkrant

Hart van de Stadkrant

De Hart van de Stadkrant is een uitgave van de Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal West (Wijkvereniging PAL). De krant verschijnt drie maal per jaar in een oplage van 2700, hij wordt in de wijk huis aan huis bezorgd en verspreid onder de leden van de gemeenteraad. Hij ligt ter inzage op het Stadhuis, de Openbare Leeszaal en verschillende cafés stad. Kopij graag voor 15 maart opsturen naar info@pieterswijk.nl t.a.v. de redactie.

Redactie
Marjolijn Pouw
Charlotte Boschma
Els Olden
Carla van der Poel
Vaste Medewerkers
José Plevier (teksten)
Sarah Hart (foto's)

Opmaak | Sanne Dresmé

Website | Hans Tebra

Drukwerk | Drukkerij van der Linden, Vliet 4a – 6 Leiden

Bezorging | Organisatie Jan Demper, **bezorgers**: Rita Blankenberg, Sarah Hart, Aart Martin de Jong, Adri Klaassen, Jan Pieters, José Plevier, Marjolijn Pouw, Marcel Schikhof, Henk van der Wal

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Artikelen en gesprekken | Jacques van Alphen, Charlotte Boschma, Jan Demper, Annemieke Heuft, Henk Jan de Jonge, Maartje Juffermans, Rinny Kooi, Dick Maagdelijn, Els Olden, Jan Pieters, Carla van der Poel, Franceline Pompe, Marjolijn Pouw, Carlo van Praag, Simone Robbers, Kees van der Steege, Hans Tebra, Dennis van Veen, Gijs Versteegh, Ben Walenkamp

Berichten | Aart Martin de Jong, Adri Klaassen, Marjolijn Pouw

Foto's en illustraties | Charlotte Boschma, Buro JP – Fotografie, ELO, Sarah Hart, Heleen Otten, Franceline Pompe, Carlo van Praag, Historische Vereniging Oud Leiden, Internet, Jan Mankes, Carla van der Poel, Jacowies Surie , Vrienden van de Rembrandtbrug

Sponsors | M.L.C. de Geus, Gemeente Leiden, Drukkerij van der Linden, VvE Kruitschip

BELANGRIJKE TELEFOONNUMMERS

- Wijkagent Dennis Perdok: **0900 8844**
- Buitengewoon Opsporingsambtenaar (BOA) Martin Oppelaar: **14071 of** m.oppelaar@leiden.nl
- Gemeentelijke diensten **14071**

Dit blad wordt met veel liefde door een team van vrijwilligers gemaakt, voor u. Het is één van de activiteiten van de Wijkvereniging **P**ieters- & **A**cademiewijk en **L**evendaal-West.

LID WORDEN OF SPONSOREN?

Dat gaat heel gemakkelijk.

1. Door €6,- per éénpersoonshuishouden of €7,50 voor een huishouden van meer personen over te maken op IBAN bankrekening NL47INGB0003664416 van de wijkvereniging PAL, o.v.v. lidmaatschap [of donateur]. **Hogere bedragen zijn uiteraard van harte welkom!**
2. Bovendien vragen wij nieuwe leden een mail te sturen naar **info@pieterswijk.nl** met uw naam en adres.

Zeer bedankt!

ADVERTEREN IN DE HART VAN DE STADKRANT? TARIEVEN EN VOORWAARDEN

€150 per kalenderjaar | Aanleveren:
- liggend - 8 breed x 5,5 cm hoog, min. 150dpi
- bestand: jpg, pdf, ai, tiff
- aangeleverd in kleur mag, dit wordt wel omgezet in grijswaarden

€300 per kalenderjaar | Aanleveren:
- staand - 5,5 breed x 8 cm hoog , min. 150dpi
- bestand: jpg, pdf, ai, tiff
- aangeleverd in kleur mag, dit wordt wel omgezet in grijswaarden

Het bedrag graag vooruit betalen door storting op:
• IBAN NL47INGB0003664416 PAL Leiden o.v.v. Advertentie HvdS-krt
• De advertentie wordt drie maal per kalenderjaar geplaatst
• De advertentie digitaal aanleveren bij info@pieterswijk.nl
• Verlenging gebeurt jaarlijks automatisch, tenzij u de verlenging per 1 december van enig jaar opzegt bij info@pieterswijk.nl